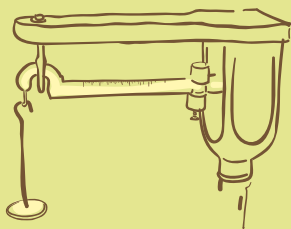
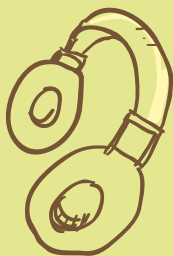

Healthy Planet : สุขคติห้องเที่ยวชุมชนเพื่อการเรียนรู้

บ้านช่อง

เรื่องและภาพ : สันติสุข กาญจนประกร

บ้านช่อง

เรื่องและภาพ

สันติสุข กาญจนประกร

Healthy Planet สุขคติท้องเกี่ยวชุมชนเพื่อการเรียนรู้
บ้านช่อง

เรื่องและภาพ สันติสุข กาญจนประกร
ออกแบบปกและรูปเล่ม ณขวัญ ศรีอรุณทัตย์

เลขมาตรฐานสากลประจำหนังสือ
978-616-7374-56-7

บรรณาธิการอำนวยการ

ดวงพร เสงบุญพันธ์

กองบรรณาธิการ

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)

โดย สำนักสนับสนุนสุขภาวะชุมชน (สน.3)

จัดพิมพ์และเผยแพร่โดย

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)

979/116-120 ชั้น 34 อาคารเอส.เอ็ม. ทาวเวอร์

ถนนพหลโยธิน แขวงสามเสนใน พญาไท กรุงเทพฯ 10400

โทรศัพท์ 0 2298 0500

โทรสาร 0 2298 0230

www.thaihealth.or.th และ www.punsook.org

พิมพ์ครั้งที่ 1

พฤษภาคม 2555

ดำเนินการผลิตโดย

เพนไท พับลิชชิ่ง

Penthai Publishing

โทรศัพท์ 0 2736 9918

โทรสาร 0 2736 8891

waymagazine@yahoo.com

คำนำ

ท่ามกลางกระแสวิกฤติเศรษฐกิจโลกครั้งใหญ่เป็นประวัติศาสตร์ในรอบหลายสิบปี ทำให้เกิดการตั้งคำถามว่าวิกฤตินี้จะใหญ่ขึ้นอีกเพียงใด จะยืดเยื้อขนาดไหน และวิกฤตินี้จะส่งผลกระทบต่อสังคมไทยชุมชนหมู่บ้านไทยมากน้อยเพียงใด ความวิตกกังวลว่าอาจจะไม่เกิดขึ้นเลยหากปัจจุบันชุมชนหมู่บ้านไทยไม่ถูกลากเข้าสู่ระบบการผลิตเพื่อขาย

นักวิชาการหลายๆ ท่าน ได้วิเคราะห์ถึงระบบเศรษฐกิจของประเทศไทยว่าในระบบทุนนิยมยังคงมีอีกระบบดำรงอยู่ในลักษณะคู่ขนาน นั่นคือระบบเศรษฐกิจชุมชนหรืออาจจะกล่าวเป็นศัพท์สมัยใหม่ได้ว่าระบบเศรษฐกิจแบบพอเพียง

ในอดีตชุมชนหมู่บ้านจะมีวิถีชีวิตที่เรียบง่าย เน้นความพอเพียง มีครอบครัวเป็นหน่วยการผลิต การช่วยเหลือซึ่งกันและกันมีน้ำใจเป็นพื้นฐานของชีวิต มีพิธีกรรมต่างๆ เป็นระบบการจัดการในชุมชนและให้ความสำคัญของบรรพบุรุษ ผู้เฒ่าผู้แก่ ครอบครัว

ต่อมาหลังจากรัฐและระบบทุนนิยมได้เข้าไปมีอิทธิพลต่อชุมชน การผลิตเชิงเดี่ยวและลัทธิบริโภคนิยม

ทำให้ชาวบ้านมีรายจ่ายที่เป็นตัวเงินมากขึ้น เพียงเท่านั้น
ยังไม่พอ สิ่งที่ทำลายความเข้มแข็งของชุมชนที่มากที่สุด
คือ รัฐและทุนเข้าไปถายโอนทรัพยากรจากระบบชุมชน
หมู่บ้าน

ยิ่งรัฐและทุนเข้าไปกอบโกยมากเท่าไร ชุมชน
หมู่บ้านไทยยิ่งประสบความอ่อนแอ คำพูดดังกล่าวไม่ใช่
คำพูดลอยๆ ที่ไม่มีหลักฐานรองรับ หากแต่เมื่อกวาดตา
ไปทั่วแผ่นดินไทย หลังการประกาศแผนพัฒนาเศรษฐกิจ
และสังคมมากกว่า 40 ปี จะมีสักกี่ชุมชนที่คนในชุมชน
ไม่ประสบปัญหาความยากจน ไม่ประสบปัญหาสิ่งแวดล้อม
หรือไม่ประสบปัญหาสุขภาพ

จากสถานการณ์ดังกล่าวถึงเวลาแล้วหรือยังที่
สังคมไทยควรกลับมาเน้นการพัฒนาที่ไม่มองแต่มิติ
ประสิทธิภาพ การสร้างมูลค่าและกำไรหรือการตลาด
ด้านเดียว แต่ควรจะเป็นเพื่อประโยชน์ของชุมชนและ
สังคม

เราไม่ควรลดทอนผู้คนลงไปเป็นเพียงตัวเลข หาก
ควรเป็นเพื่อส่งเสริมศักยภาพและศักดิ์ศรีความเป็น
มนุษย์ คำตอบสำหรับคำถามข้างต้นนี้ คงจะต้องช่วยกัน
ค้นหา ไม่ว่าจะใช้ระยะเวลานานเท่าไร

คณะผู้จัดทำ

นานมาแล้ว

ตำบลสงบ ๆ ตำบลหนึ่งในอำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา นาม ‘บ้านช่อง’ เคยเลื่องระบือว่าเป็นถนนแห่งการลำเลียงโคกระบือจากถิ่นอีสานเพื่อการค้าขายให้คนแถบภาคตะวันออก

หลับตานึก ภาพคลาสสิกนายฮ้อยไล่ต้อนวัวพร้อมฝูงฟุ่กระจายเป็นฉากหลังก็ผุดวาบ ในคืนวันเหล่านั้น ชุนช่อง-กำนันคนแรกของตำบล ส่องรัศมีผู้นำพาชาวบ้านมุ่งหน้าสู่ความเจริญตามลำดับ

ไม่นานมานี้

ลูกหลานชุนช่องไม่ได้ต้อนรับการมาเยือนของเหล่านายฮ้อยอีกแล้ว แต่ใช้ว่าตำบลเล็ก ๆ แห่งนี้จะเจียบเหงาหวอด ตรงข้าม ตำบลบ้านช่องนับเป็นแหล่งแลกเปลี่ยนเรียนรู้สำคัญที่ตำบลอื่นๆ จำต้องผ่านหากปรารถนาให้พื้นที่ของตนเองเป็นตำบลสุขภาวะ

ทำไมจึงเป็นเช่นนั้น นอกจาก ผู้นำมีวิสัยทัศน์ ผู้ตามมีทัศนคติกว้างไกล แล้วอะไรอีก ถึงทำให้งานพัฒนาของท้องถิ่นนี้เจริญก้าวหน้า

เรามีคำตอบ

01 รู้จักบ้านช่อง

บ้านช่องแบ่งการปกครองออกเป็น 14 หมู่บ้าน มีประชากรทั้งสิ้นประมาณ 9,980 คน มีครัวเรือนทั้งสิ้น 3,289 ครัวเรือน ประชาชนใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันด้วยความรักความสามัคคี มีความโอบอ้อมอารีต่อกันโดยไม่มีการแบ่งแยกเชื้อชาติและศาสนา ประชาชนในตำบลบ้านช่องมีความหลากหลายในด้านชาติพันธุ์ มีประชากรบางส่วน

ได้แก่ หมู่ที่ 5 บ้านหัวกระสังข์ หมู่ที่ 10 บ้านหัวกระสังข์เก่า และหมู่ที่ 12 บ้านห้วยปลีก เป็นกลุ่มประชากรที่ใช้ภาษาพวน ซึ่งเป็นภาษาถิ่นของชาวไทยพวน โดยมีการสันนิษฐานว่าย้ายถิ่นฐานมาจากนครเวียงจันทน์ ประเทศลาว

ประชาชนส่วนใหญ่นับถือพุทธศาสนา แต่มีความแตกต่างทางด้านประเพณีวัฒนธรรมบางอย่าง เช่น ประเพณีบุญกลางเดือน 3 ในส่วนของกลุ่มชาวไทยพวน ชาวบ้านจะทำบุญด้วยการเผาข้าวหลามเพื่อนำไปถวายพระและแจกให้แก่เพื่อนบ้าน ในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 3 ของทุกปี เป็นต้น ส่วนประเพณีวัฒนธรรมอื่นๆ เป็นเช่นเดียวกับประเพณีวัฒนธรรมไทยทั่วไป

สภาพทั่วไปของตำบลบ้านช่องมีพื้นที่ประมาณ 68.89 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 43,052 ไร่ มีจุดพิกัดตั้งอยู่ทางทิศเหนือของอำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา มีระยะทางจากที่ว่าการอำเภอพนมสารคาม ไปตามทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 319 (พนมสารคาม – ปราจีนบุรี) เป็นระยะทาง 14 กิโลเมตร มีอาณาเขตติดต่อกับพื้นที่ใกล้เคียง คือ ทิศเหนือมีเขตติดต่อกับ ตำบลโคกไทย อำเภอศรีมโหสถ จังหวัดปราจีนบุรี ทิศใต้มีเขตติดต่อกับ ตำบลท่าถ่าน อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา ทิศตะวันออกมีเขตติดต่อกับ ตำบลเขาหินซ้อน

อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา ทิศตะวันตก มีเขตติดต่อกับ ตำบลหนองยาว อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา

ลักษณะพื้นที่ตำบลบ้านช่องเป็นพื้นที่ราบลุ่ม ร้อยละ 95 ของพื้นที่ทั้งหมดเป็นพื้นที่ทางการเกษตร ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม พืชที่ปลูกมากที่สุดคือ ข้าว รองลงมาคือการทำไร่ เช่น มันสำปะหลัง ถั่วเหลือง นอกจากนั้นมีการประกอบอาชีพเลี้ยงสัตว์ เช่น สุกร ไก่ โดยมีการเลี้ยงแบบโรงเรือนที่เป็นระบบปิด เพื่อแก้ปัญหากลิ่นรบกวนจากมูลสัตว์

ตำบลบ้านช่องอยู่ในเขตการปกครองเทศบาล ตำบลบ้านช่อง ได้รับการยกฐานะจากองค์การบริหารส่วนตำบลขนาดเล็กเป็นเทศบาลตำบลเมื่อปี 2551 เป็นองค์กรหลักในพื้นที่ที่มีหน้าที่รับผิดชอบในการดูแลแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ โดยทำงานร่วมกับองค์กรหลักอื่นๆ ในพื้นที่ ได้แก่ องค์กรท้องถิ่น องค์กรภาคประชาชน และองค์กรภาครัฐอื่นทั้งในและนอกพื้นที่ โดยมีเป้าหมายเพื่อยกระดับชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนให้ดีขึ้น

แหล่งเรียนรู้ในพื้นที่
เทศบาลตำบลบ้านช่อง
อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา

01 การบริหารจัดการตำบลแบบโปร่งใส

และมีส่วนร่วม / การพัฒนาศักยภาพ
ของคนในตำบล / วิทย์ชุมชน / คลัง
ปัญญาผู้สูงอายุ / อาสาสมัครป้องกันภัย
ฝ่ายพลเรือน(อปพร.) / กองทุน
หลักประกันสุขภาพ

02 กลุ่มอาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุ (อผส.) / กลุ่มอาสาสมัครดูแลผู้พิการ(อพมก.)

03 กลุ่มเห็ดฟาง

04 กลุ่มไม้ดอกไม้ประดับ

05 ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านธารพุด

06 วิสาหกิจชุมชนกลุ่มธารทิพย์ (ข้าวกล้องและผลิตภัณฑ์)

07 กลุ่มวิสาหกิจชุมชนมิตรสัมพันธ์

08 กลุ่มเครดิตยูเนียน

09 โรงเรียนวัดหัวกระสง (โรงเรียนพอเพียง)

10 ศูนย์บริหารและถ่ายทอดเทคโนโลยี การเกษตร

11 ศูนย์การเรียนรู้ ไทย - พวน

12 กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.)

13 กลุ่มวิสาหกิจชุมชนข้าว ตำบลบ้านซ้อง (ปุ๋ยอินทรีย์อัดเม็ด)

14 กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต หมู่ที่ 9

15 ศูนย์ส่งเสริมศิลป ประจำตำบลบ้านซ้อง

16 สถาบันจัดการเงินทุนชุมชน บ้านหนองสองห้อง

17 กลุ่มเพลงพื้นบ้าน

๐๒ เส้นทางการพัฒนา

เส้นทางพัฒนาของเทศบาลตำบลบ้านช่อง อำเภอนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา มีประวัติความเป็นมาเมื่อ 30 ปีที่ผ่านมา ประมวลคร่าว ๆ ได้ดังนี้

ช่วงระยะเวลาก่อนปี 2520 เป็นช่วงการพัฒนาในการจัดตั้งตำบล ส่วนใหญ่เป็นการพัฒนาด้านโครงสร้างพื้นฐาน การก่อสร้างถนน สะพาน และการพัฒนาด้านสาธารณูปโภค

ช่วงระหว่างปี 2520 - ปี 2540 เป็นการพัฒนาในช่วงก่อนการจัดตั้งเป็นองค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งในช่วงระยะเวลานี้ได้รับการส่งเสริมการพัฒนาจากองค์กรภาครัฐ ได้แก่ กรมพัฒนาชุมชน ซึ่งมีการพัฒนาสืบเนื่องมาจากปัญหาความเดือดร้อนเรื่องความเป็นอยู่ทั้งด้านวิถีชีวิต ที่ทำกิน ด้านการศึกษา และด้านสุขภาพ จึงมีการจัดตั้งศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก การจัดตั้งกลุ่มไทยอาสาป้องกันชาติ เพื่อสร้างจิตสำนึกความรักชาติ อันสืบเนื่องมาจากการขยายพื้นที่ของพรรคคอมมิวนิสต์ การพัฒนาภายใต้โครงการแผ่นดินธรรมแผ่นดินทอง จนหมู่ที่ 6 บ้านหัวกระพี และ หมู่ที่ 7 บ้านธารพุดได้รับรางวัลชนะเลิศ

อันดับที่ 1 เมื่อปี 2526

ปี 2528 เริ่มมีการจัดตั้งศูนย์ ศสมช. เพื่อให้บริการด้านสุขภาพแก่ประชาชน มีการรวมกลุ่มกันจัดตั้งธนาคารจัดการชุมชนบ้านหนองสองห้อง เนื่องจากประชาชนขาดแหล่งเงินทุน

ปี 2531 ชาวนาถูกแทรกแซงราคาข้าวโดยพ่อค้าคนกลาง จึงรวมกลุ่มกันจัดตั้งกลุ่มข้าวกล้อง ทำให้สามารถกำหนดราคาข้าวได้เอง มีเงินปันผลให้แก่สมาชิกจนได้รับรางวัลตำบลพัฒนาดีเด่นระดับภาค และในช่วงปีนี้ สภาตำบลยกฐานะเป็นองค์การบริหารส่วนตำบล ปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบล เน้นการพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนควบคู่กับการพัฒนาด้านโครงสร้างพื้นฐาน สนับสนุนงบประมาณเพื่อพัฒนากลุ่มอาชีพ และเริ่มมีการพัฒนาในด้านต่างๆ เช่น เริ่มมีการจัดทำแผนพัฒนาตำบล มีงบประมาณในการบริหารจัดการกลุ่มและองค์กรต่างๆ ดำเนินการบริหารจัดการน้ำโดยการมีส่วนร่วมของชาวบ้าน การเฝ้าระวังปัญหายาเสพติดระบาดในพื้นที่เกิดอาสารสมัครตำรวจบ้าน การอนุรักษ์เพลงพื้นบ้านให้คนรุ่นหลังได้สืบทอด เกิดกลุ่มเพลงพื้นบ้าน การพัฒนากลุ่มอาชีพ

ต่าง ๆ กลุ่มอาชีพมีความเข้มแข็งและมีความหลากหลาย ในการดำเนินกิจกรรม เช่น กลุ่มรองเท้าแตะ เป็นต้น

ช่วงระหว่างปี 2540 - ปี 2551 เป็นช่วงของการ พัฒนาภายใต้ต้องการบริหารส่วนตำบลบ้านช่อง ซึ่งมี ฐานะเป็นองค์การบริหารตำบลขนาดเล็ก เป็นช่วงที่มีการ จัดทำแผนตำบล ซึ่งที่มาของแผนตำบลมาจากนโยบาย รัฐบาล ปัญหาของพื้นที่ และความต้องการของประชาชน ทั้งนี้เพื่อเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิต และเพิ่มความ ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน

ปี 2541 เกิดกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตหมู่ 9 เนื่องจากภาวะหนี้สิน และไม่มีทุนประกอบอาชีพ เกิด การขยายกลุ่มอาสาสมัครตำรวจบ้าน จากการที่ตำรวจ บ้านรุ่นแรกปฏิบัติงานได้ไม่เต็มประสิทธิภาพเนื่องจาก เป็นผู้สูงอายุ เกิดการขยายแนวร่วมกลุ่มใหม่ที่เป็นวัย หนุ่มสาว ฝึกทักษะการใช้อาวุธเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ ในการปฏิบัติหน้าที่

ปี 2542 มีการส่งเสริมด้านอาชีพการเกษตร เนื่องจากประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม เกิดเป็นศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร

ประจำตำบลบ้านช่อง

ปี 2543 พระครูโสภณวิริยานุยุต และพ่อวงศ์ วิชาศรี จัดตั้งศูนย์ศึกษาสงเคราะห์ (ศูนย์สังคีตศิลป์) เพื่อให้เยาวชนเข้าร่วมกิจกรรมกับศูนย์สังคีตศิลป์และสืบทอดภูมิปัญญาด้านดนตรีไทย

ปี 2544 สำนักงานกองทุนเพื่อสังคม (SIF) สนับสนุนการจัดตั้งวิทยุชุมชน ตามแนวทางของรัฐธรรมนูญ 2540 อบต.บ้านช่องจึงสนับสนุนให้มีสถานีวิทยุชุมชน ตั้งคณะกรรมการบริหารสถานีวิทยุชุมชน และใช้วิทยุชุมชนเป็นสื่อกลางในการจัดทำแผนแม่บทชุมชน

ปี 2546 เกิดปัญหาวิกฤติเศรษฐกิจ ปัญหาด้านสังคม ครอบครัวแตกแยก ปัญหาด้านสุขภาพอนามัยของประชาชน จึงมีการจัดตั้งกลุ่มเครดิตยูเนียนบ้านหัวกระพี เกิดอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (อพม.) จัดตั้งศูนย์พัฒนาครอบครัวและชุมชนตำบลบ้านช่อง เพื่อประสานงานและสนับสนุนการแก้ปัญหาครอบครัว นอกจากนี้ยังมีการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้ไทยพวน เนื่องจากชาวบ้านไทยพวนและ อบต.บ้านช่องต้องการอนุรักษ์ประเพณีของชาวไทยพวน ให้เป็นแหล่ง

ศึกษาดูงานด้านศิลปวัฒนธรรมของชาวไทยพวน

ปี 2548 จากปัญหาการว่างงาน และวิกฤติเศรษฐกิจ ประชาชนมีรายได้น้อย มีหนี้สิน จึงเกิดการรวมตัวกันของกลุ่มแม่บ้านตัดเย็บเสื้อผ้า และเกิดกลุ่มขยายพันธุ์พืช (ไม้ดอกไม้ประดับ) จนมีรายได้ และเป็นแหล่งเรียนรู้ของกลุ่มเยาวชน นอกจากนี้ยังมีการดำเนินการโครงการเยาวชนด้านภัยยาเสพติด งานมหรหรรรมไทยพวน เรื่องลือกับวัฒนธรรม

ปี 2549 เริ่มรวบรวมข้อมูลและจัดตั้งคลังปัญญา ผู้สูงอายุ กลุ่มเย็บผ้าขอจดทะเบียนเป็นวิสาหกิจชุมชน เพื่อประชาสัมพันธ์ยกระดับสินค้า เนื่องจากเจอปัญหาเรื่องระบบชลประทาน ต้นทุนการผลิตสูง ที่ดินเสื่อมโทรม เกิดคลังปัญญาผู้สูงอายุ กลุ่มเย็บผ้าได้รับรางวัล OTOP 3 ดาว และกลุ่มวิสาหกิจชุมชนข้าวหอมมะลิ (ผลิตปุ๋ยอินทรีย์อัดเม็ด)

ปี 2550 เป็นปีที่มีการพัฒนากลุ่มอาชีพ โดยกลุ่มตัดเย็บเสื้อผ้าเข้าร่วมทำประชาคมเพื่อขอจักรเย็บผ้า และอาคารที่ทำการกลุ่ม กลุ่มปลูกผักบ้านหนองหว้า ไปดูงานการเพาะเห็ดฟางจากอำเภอสนามชัยเขต กลับมา

รวมกลุ่มเพื่อเพาะเห็ดฟาง และเนื่องจาก พ.ร.บ.อาสาสมัคร ป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน จึงมีการอบรมอาสาสมัคร ป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน (อปพร.) นอกจากนี้ยังมีการ จัดตั้งศูนย์สังคีตศิลป์ เพื่อจัดกิจกรรมด้านส่งเสริม คุณธรรมแก่เด็กและเยาวชน

ช่วงระหว่างปี 2551 - ปัจจุบัน เป็นช่วงระยะเวลา ที่ อบต.บ้านช่องยกฐานะเป็นเทศบาลตำบลบ้านช่อง จึงเป็นช่วงที่มีการพัฒนาเพิ่มความครอบคลุมในการแก้ปัญหาที่มีการเปลี่ยนแปลงตามวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของ ประชาชน และเป็นการต่อยอดการพัฒนาเพื่อยกระดับ ชีวิต ความเป็นอยู่ของประชาชนให้ดีขึ้น ได้แก่

ปี 2551 เป็นช่วงของการพัฒนาระดับด้านสุขภาพ อนามัย ด้านการศึกษา และเทศบาลตำบลบ้านช่อง เข้าร่วมในโครงการหลักประกันสุขภาพตำบล จึงมีการ ดำเนินการพัฒนาศถานีอนามัยบ้านช่อง และสถานี อนามัยบ้านหนองหว่า โดยการเพิ่มศักยภาพการดูแล สุขภาพประชาชน มีการพัฒนาศักยภาพอาสาสมัคร สาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) และเกิดกองทุนหลัก ประกันสุขภาพตำบล สำหรับการศึกษามีการดำเนินการ พัฒนาระดับศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ทำให้ศูนย์พัฒนา

เด็กเล็กบ้านธารพุดผ่านการรับรองมาตรฐานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กนอกระดับดีมาก และได้รับการคัดเลือกเป็นศูนย์พัฒนาเด็กเล็กนอกระดับยอดเยี่ยม และได้รับรางวัลศูนย์พัฒนาเด็กเล็กดีเด่นขนาดเล็ก นอกจากนี้ยังมีการดำเนินการเพื่อแก้ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นโดยการจัดตั้งศูนย์สร้างสุข ซึ่งเป็นศูนย์บริการทางสังคมแบบมีส่วนร่วม

ปี 2552 มีการพัฒนาต่อยอดงานในหลายๆ ด้าน ได้แก่การร่วมงานกับ สสส. จัดทำสื่อชุมชนเกิดสื่อสุขภาวะชุมชน ประชุมจัดทำแผน สปสช. เกิดแผนที่ทางเดินยุทธศาสตร์กองทุน สปสช. จัดกิจกรรมภายใน ศสมช. โดยนำ อสม. ไปดูงาน โรงพยาบาลเจ้าพระยาอภัยภูเบศร และมีการพัฒนารูปแบบการให้บริการโดยนำอาสาสมัครมาเป็นทางเลือกในการรักษาโรคให้แก่ผู้ป่วย พัฒนากลุ่มตัดเย็บเสื้อผ้าจนเป็นแหล่งเรียนรู้ให้เยาวชนและคนทั่วไป เกิดการต่อยอดการดำเนินงานของอาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุและผู้พิการ เกิดคณะกรรมการ 9 คน และอาสาสมัคร 94 คน

ปี 2553 เข้าร่วมโครงการตำบลสุขภาวะ และได้รับงบประมาณสนับสนุนจาก สสส. มีการดำเนินงานต่อยอด

หลายด้าน เพื่อให้เป็นตำบลน่าอยู่ และเป็นแหล่งเรียนรู้
สุขภาวะชุมชน เกิดการขยายงาน ได้แก่ งานอาสาสมัคร
เยี่ยมบ้านผู้ป่วย งานพัฒนาฐานข้อมูลตำบล ขยายศูนย์
สร้างสุข เป็น 4 ศูนย์

จากที่มาและเส้นทางการพัฒนาของตำบลบ้านช่อง
แสดงให้เห็นถึงเหตุปัจจัยที่มาของการบริหารจัดการ
ท้องถิ่นของเทศบาลตำบลบ้านช่องมาจากปัจจัย 3 ประการ
ได้แก่ 1. ปัญหาของพื้นที่ 2. นโยบาย และ 3. ความ
ต้องการของประชาชนในพื้นที่

03 เงินฝูดราวดอกเห็ด

ป้ายหน้าบ้านหลังนั้นบรรจุตัวอักษร ‘ติดอาวุธทางปัญญา’

เราถามเจ้าของบ้าน บัญชา ฉานู ถึงความหมาย ขายกลางคนพูดจาคล่องแคล่วเฉลยว่า ใครก็ตามถ้าตั้งใจจริง เข้ามาเรียนรู้ที่นี่ รับรองได้ กลับออกไปไม่มีเงิน พูดให้ชัดๆ มีปัญญา ไม่มีเงิน

ชาวบ้านที่นี่ รวมตัวกันภายใต้นาม ‘กลุ่มวิสาหกิจชุมชนเห็ดและผักปลอดสารพิษบ้านหนองหว่า’ โดยมีบัญชาเป็นฟันเฟืองสำคัญ มีงานหลักๆ คือการปลูก ‘เห็ดฟาง’ รวมถึงมีการร่วมแรงร่วมใจในการถ่ายทอดความรู้ให้กันและกัน สำคัญสุด เห็ดที่อื่นจะราคาตกอย่างไร แต่ผลผลิตของสมาชิกที่นี่มีการประกันราคา หน้าขึ้นตาบานกันถ้วนหน้า

“เราปลูกเห็ดฟางอย่างเดียว ปลูกดีที่สุด ใช้พื้นที่น้อย มีรายได้ตลอด ขั้นตอนการผลิตใช้เวลาแค่ 15 วัน ต่อจากนั้นเก็บต่อเนื่องได้อีก 10 กว่าวัน แต่ละรอบทำเงินให้เราต่ำๆ 5,000 บาท นี่แค่โรงเรือนเดียว ถ้าเราทำได้ 8-10 โรง ก็จะมีรายได้ไม่ต่ำกว่า 40,000-50,000 บาท แต่การดูแลรักษาอาจยากกว่าเห็ดชนิดอื่นหน่อย เพราะต้องมือบือน้ำ ไม่เหมือนเห็ดถั่ง”

ก่อนหน้านั่งลงคุยกันในศาลาที่

บัญชา ฉานู

มีลมพัดบางๆ บัญชาพาเราเดินเข้าโรงเพาะนี้ ออกโรง
เพาะโน้น เพื่อเข้าไปดูผลผลิตที่เกิดจากการใช้ปัญญา
เห็ดขาวๆ อวบๆ แยมหน้าให้เหิน เห็ดสดๆ นี่ถ้าได้ตัด
ไปใส่ต้มยำ หรือผัดน้ำมันหอย คงอร่อยพิลึก

“การรวมตัวของพวกเราเริ่มต้นจริงๆ เมื่อปี 2548
ช่วงนั้นมีโครงการของเทศบาล คือโครงการแก้ปัญหา
ความยากจน โดยมีเกษตรตำบลแนะนำให้
รวมสมาชิกมาปลูกผักปลอดสารด้วยกัน
เขามีที่ทางเอาไว้ให้เราใช้
ประโยชน์ ได้งบประมาณ

มา ต่อมาประมาณปี 2549 ธนากรขายที่ดินตรงนั้นไป สมาชิกก็ต้องกลับมาประกอบอาชีพที่บ้านเหมือนเดิม

“คราวนี้เรามาตั้งโจทย์กันจากปัญหาพื้นที่ที่เราประสบ ว่าคราวนี้ต้องทำอะไรที่ใช้พื้นที่น้อย และสร้างความยั่งยืนให้ได้ ช่วงนั้นเราเลี้ยงหมูกันมาก่อน เลยปรับปรุงตรงนั้นมาเป็นโรงเรือนเพาะเห็ด ประมาณปี 2550 จากสมาชิกแรกเริ่ม 12 คน ก็ขยายเป็น 30 คน ช่วงนั้นยังไม่มีความรู้มาก ก็ไปหาความรู้จากพื้นที่อื่นๆ ที่ปลูกกันมาก่อน ลองผิดลองถูกไป แล้วเอาไปส่งลูกค้า

“พอปี 2551 เริ่มมีสมาชิกเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ เราคิดค้นสูตรของตัวเองได้แล้ว จากที่เคยใช้ปาล์ม ก็เปลี่ยนมาใช้เปลือกมันสำปะหลังในการปลูกแทน เพราะแหล่งมันอยู่ใกล้ชุมชนเรา ใช้แทนกันได้ดีกว่าด้วย ปี 2552 จากกลุ่มปลูกผัก เราก็ไปจดชื่อใหม่ เป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเห็ด และผักปลอดสารพิษบ้านหนองหว่า จึงเริ่มตั้งกฎระเบียบ ข้อบังคับต่างๆ เพื่อความมีระเบียบเรียบร้อย มีการระดมทุนเพิ่ม เวลาจะสมัครสมาชิกเสียเงิน 100 บาท ได้หุ้น 1 หุ้น ค่าเอกสาร 20 บาท”

อย่างที่กล่าวว่าราคาเห็ดที่นี่ไม่จ่อพ่อค้าคนกลาง เพราะพวกเขาตกลงกันแล้วว่า จะทำเห็ดคุณภาพ ดังนั้นราคาก็ต้องได้ดีสมน้ำสมเนื้อ

“ประมาณปี 2553 มีการประกันราคาให้สมาชิก

กิโลกรัมละ 55 บาท ตอนนี้อาชีพ 70 บาทแล้ว พอมาปี 2554 มีการฝึกให้สมาชิกรู้จักการออม พอมาส่งเห็ดต้องออมเงินไว้ และเอาเงินเข้าสนับสนุนกลุ่มด้วย ตอนนี้อยู่สมาชิก 141 คน จำนวนคนในตำบลเราเยอะที่สุดแล้ว เครือข่ายนอกตำบลก็ยังมีอีก”

บัญชาเย็นยันว่า ปลุกเห็ดสามารถทำเป็นอาชีพหลักอย่างเดียวได้ ตอนนี้อยู่สมาชิกว่าครึ่งก็ประกอบอาชีพอื่นอย่างเดียว

“คนของเราประมาณ 50 เปอร์เซนต์ทำเป็นอาชีพหลักอย่างเดียวเลย ปัจจัยที่เราต้องคำนึง ต้องระวัง ถ้าเป็นกลุ่มเราแทบไม่มี เพราะมีราคาประกันให้แก่สมาชิกทุกคน เวลาเอามาขายให้ทางกลุ่มแล้ว จะมีพ่อค้าซึ่งเป็นสมาชิกกลุ่มเรามาซื้ออีกที ตลาดเราก็ทำให้ สมาชิกแค่ตั้งใจเพาะก็พอ เราประกันความเสี่ยงให้แทบทุกด้าน กลุ่มเราเป็นคนกำหนดราคาให้พ่อค้า ไม่ใช่ให้เขามากำหนดเห็ดของเราเป็นเห็ดโรง-

เรือนทั้งหมด มีระบบควบคุมสินค้าด้านการเกษตร ของ
มีคุณภาพ ตรวจสอบได้หมด

“คุณภาพเห็ดดูที่สี น้ำหนัก ขนาดของดอก จริงๆ
กระบวนการผลิตทั้งหมดนั้นแหละ ไปซื้อเชื้อมาจากไหน
เพาะอย่างไร เราไปที่อื่น เขาเพาะกลางแจ้ง ขายได้แค่กิโล
ละ 50 บาทเท่านั้น ของเรา 70 เห็ดบานที่อื่นได้กิโลละ
20 บาท เราประกันให้ 40 บาท เห็ดเล็กที่อื่น 30 บาท
ของเราประกันให้ 55 บาท เราไม่ยากให้พ่อค้ามาเอา
เปรียบเกษตรกรกรอีกต่อไป”

กติกาทุกอย่างผ่านการระดมจากหลายหัว ต่างคน
ต่างมาแชร์ความคิด การพัฒนาจึงไม่มีหยุดนิ่ง

“ทุกอย่างเกิดจากที่คณะกรรมการช่วยกันคิด

ประชุมกัน เราคุยกันทุกเดือนในหมู่กรรมการ สมาชิกก็คุยกันอีก ไม่มีหมดเรื่องคุย คุยเรื่องตลาดใหม่ๆ บ้าง คุยเรื่องทำไมบ้านนั้นปลูกไม่ค่อยขึ้น เราช่วยกันแก้ปัญหา เทคนิคของแต่ละคนมาแชร์ อย่างช่วงนี้ เปลือกมันล้าปะหลังไม่พอ เราก็มานั่งคุยกันว่าจะใช้วิธีแบบไหน จะเข้าไปคุยกับโรงงาน รถขนมันของเราไม่ต้องไปรอคิว เป็นการแชร์ความเห็นกัน ง่ายๆ อย่างวันนี้สมาชิกจะมาสังเกตประมาณ 3 โมงเย็น ทุกวัน นั่นหมายถึงปัญหาใหม่ๆ มีมาคุยกันอีกแล้ว มากันเป็น 100 คน ข้อมูลเราไม่มีปิดบังกัน”

ทางกลุ่มนี้เน้นมากเรื่องการรวมตัวกัน และแนะนำให้พื้นที่อื่นๆ ที่ต้องการลองปลูกเห็ด รวมตัวกันให้ติด

“อย่างของเรา จะเข้ามา ต้องมาสมัครเป็นสมาชิกก่อน เน้นมาก ต้องทำเป็นกลุ่ม จะได้ช่วยพยุงกันไป ที่เอามาคือทะเบียนบ้าน บัตรประชาชน แล้วก็ค่าสมัคร เงินทุนสร้างโรงเรือน 1 ห้อง ประมาณ 30,000 บาท ปลูกได้เลย คืนทุนเร็วนะ สมาชิกที่ทำกันจริงๆ ผลิตรักันออกมา ห้องหนึ่งเกือบ 20,000 บาท ทำสัก 3 เดือน คืนทุน โรงเรือนตอนนี้เราให้สร้างแบบเดียวกันหมด ระบบตัวเลขต่างๆ จะได้เหมือนกัน เป็นมาตรฐานเดียวกันหมด กว้าง 5 เมตร ยาว 8 เมตร

“เวลาคนมาเรียนรู้กับเรา เขาอยากรู้เรื่องทำกัน

กลุ่มเห็ดฟางบ้านหนองหว้า ปี

2554

รายการฝากเงินออม												รวม	ค่าหุ้น	รวม	ปันผล	อ.11%
ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	อ.ค.	7/2554				
0,303	1,312	1,737	909	1,302	427	5,984	3,464	3,579	6,526	1,097	39,201	100	100	39,901	1,524.1	4.1
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	100	100	4.1	
-	476	55	712	-	1,352	-	1,425	1,223	1,298	2,854	7,385	100	100	9,485	389.8	
1,405	4	423	943	1,241	658	5,922	3,704	1,912	2,301	2,420	20,685	100	100	20,785	854.2	
510	1,270	1,209	1,945	1,150	1,045	2,655	5,326	4,956	4,863	5,619	35,615	100	100	35,715	1,467.8	
-	469	585	31	452	1,244	890	1,091	1,819	1,142	2,080	10,440	100	100	10,540	433.1	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	100	100	4.1	
1,212	634	1,293	222	429	295	1,863	1,722	1,610	869	3,552	15,005	100	100	15,105	620.8	
204	225	402	622	492	74	1,412	1,240	1,278	1,194	1,461	9,683	100	100	9,783	420	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	100	100	4.1	
-	117	-	-	212	943	616	910	713	923	28	4,095	100	100	4,195	172	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	100	100	123	

เป็นกลุ่มนี้แหละ พอทำแล้วมันดูดี คนในชุมชนได้มาพบปะกัน มีการช่วยเหลือกัน สมาชิกทุกคนยอมรับหลายคนปลูก เราไม่เคยคิดว่าเป็นคู่แข่งกัน มันส่งเสริมกัน ใครมาดูงานที่นี่เราบอกหมดให้ไปทำแบบกลุ่ม อย่าทำโดดๆ เอาจริง ๆ นะ เวลาทำเป็นกลุ่ม พอค้าไม่ชอบถามว่าทำไม เพราะเขาถามราคาเราไม่ได้ อย่างช่วงนี้เห็ดเยอะ ราคามันจะถูก ช่วงที่ผ่านมา เห็ดน้อย ราคาลดก็ยิ่งถูก แสดงให้เห็นอะไรละ”

อย่างที่เขากล่าว พ่อค้าคนกลางที่มาซื้อเห็ดจากกลุ่ม ต้องตกลงกันภายใต้ข้อตกลงที่เป็นธรรมกับทุกฝ่าย ไม่ใช่พ่อค้ารวย เกษตรกรจนเหมือนที่ผ่านมา บัญชาบอกว่ากลุ่มของเขา ไม่ว่าสถานการณ์เห็ดในประเทศตกต่ำแค่ไหน ก็ยังจะขายได้ราคา อย่างช่วงนี้ เขายอมรับว่ากลุ่ม

ขาดทุน 2,000-3,000 บาท ต่อรอบซื้อ แต่ด้วยประกันให้สมาชิกแล้ว ก็ต้องเฉลี่ยๆ ไป พอเห็นตราค่าขึ้น ค่อยถ่วงเฉลี่ย ตอนรายได้งามๆ รับเห็ดไม่ต่ำกว่า 3 ตันต่อวัน เป็นตัวเงินคือ 200,000-300,000 บาทต่อวัน

“ตัวพ่อค้าเองก็บุกเบิกมาพร้อมๆ กับเรา ตอนแรกเราทำ ต้องเอาไปส่งเอง ไปถึงมือแม่ค้าพ่อค้าก็โดนกดราคา บอกเห็ดเปียกตัด 5 บาท พอดีเราไปเจอพ่อค้าคนหนึ่งที่มาลองว่าเราทำเป็นกลุ่ม มารับเองดีกว่า เริ่มตั้งแต่ 20 กิโลกรัม มาตอนนี้ เขาได้วันละ 1 ตันกว่า เราเลือกเป็นรายหลักเลย พ่อค้าคนอื่นเข้ามาแบบจรรยาบรรณบอกว่าไม่ได้ พ่อค้าต้องเป็นสมาชิกเราด้วย มีการออมด้วย ออมกิโลละบาท ปีที่ผ่านมา รวมเงินได้ 18,000 บาท”

กลับมาที่สโลแกนติดอาวุธทางปัญญา

“คุณเข้ามาศึกษากลุ่มเรา จะมีความรู้ติดกลับไป ขอให้เข้ามาเรียนรู้เถอะ มันทำให้ชีวิตดีขึ้นจริง มีหลายคนมาก เราได้รับคำขอบคุณมา เราเองก็ดีใจ บางทีส่งปลาเค็มมาให้จากตรัง สร้างกำลังใจได้มาก ทางกลุ่มเราเอง

ก็มีชัดเจนที่ฐานะจะเปลี่ยนไปเลย แรกๆ ล้มลุกคลุกคลาน
เดี๋ยวนี้ ส่งลูกจบปริญญา เราตั้งเป็นอาจารย์ของกลุ่มแล้ว
ถือว่าประสบความสำเร็จ

“ผมว่าเรื่องอาชีพ คนเรายังมองไม่ออกว่าตัวเอง
ควรทำอะไร มันหลากหลายมาก ถามว่าคุณทำเห็ด ทำ
อยู่กับบ้าน ไม่ต้องไปทำงานโรงงาน พ่อแม่ลูกอยู่ด้วย
มันก็มีความสุข ทำเห็ดสัก 10 ห้อง มีรายได้ไม่ต่ำกว่า
50,000 บาท การเลือกอาชีพ ผมมองว่าต้องเลือกจาก
ศักยภาพของตัวเรา ความพร้อม เรื่องเห็ดนี้ ลึกๆ แล้ว
ผมเชื่อว่าชาวบ้านช่องเองยังไม่รู้ข้อมูลเท่าไรเลย รู้แค่ว่า
กลุ่มนี้อยู่ เราจึงต้องทำเป็นโมเดลไว้”

ต่อไปในอนาคต ทางกลุ่มมองไปถึงการทำให้เป็น
แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร

“เราจะพัฒนาไปเรื่อย ๆ ส่วนการทำตลาดมองไปที่อินเดีย เป็นแบบอบแห้งแล้วส่งไป นี่มาเลเซียเชิญให้เราไปเปิดขายด้วย แต่ปัญหาหลัก ๆ ของเราคือเรื่องตัวเชื้อเรายังต้องซื้ออยู่ ซึ่งตอนนี้เทศบาลให้เงินเรามาเพื่อผลิตเองแล้ว จากนั้นจะเปิดกลุ่มเป็นทางการ ส่วนตลาดในประเทศ ก็ส่งเข้าพัทยา ชลบุรี ตลาดคลองเตย สำโรง อีกเรื่องคือ เราของบจากเทศบาลเพื่อทำตัวบรรจุภัณฑ์ใหม่ เป็นแพ็คเกจสวยงาม เพื่อยกระดับหัตถ์ของเรา เราจะสร้างให้ติดตลาด มีบรรจุภัณฑ์หลายๆ อย่าง พุดง่าย ๆ อยู่หนึ่งไม่ได้ ต้องพัฒนาตลอด คณะกรรมการต้องช่วยกัน”

คุณประโยชน์ของเห็ดฟาง

นอกจากเห็ดฟางจะเป็นยодแห่งอาหารเพื่อสุขภาพ
คนต้องการลดน้ำหนักควรบริโภค เห็ดชนิดนี้ยังมีธาตุ
ตัวสำคัญที่จำเป็นต่อร่างกายหลายอย่าง ซึ่งหาได้ไม่มากนัก
ในพืชผักชนิดอื่นๆ

ที่สำคัญคือไขมันต่ำ แคลอรีน้อย และไม่มีคอเลสเตอรอล
แร่ธาตุหลักมีครบถ้วน ทั้ง คาร์โบไฮเดรต แคลเซียม
ฟอสฟอรัส เหล็ก วิตามินบี 1 บี 2 และซี

อีกทั้งยังมี ซิลิเนียมกับโพแทสเซียม ซึ่งซิลิเนียมเป็นสาร
ต้านมะเร็ง ส่วนอย่างหลังนั้นช่วยลดความดันโลหิตได้อย่าง
ยอดเยี่ยม นอกจากนั้นยังมีโปรตีนสูงและมีกรดอะมิโนต่าง ๆ
ที่ร่างกายมนุษย์ต้องการในปริมาณพอสมควร ประโยชน์ทาง
ยาของเห็ดฟาง นอกจากมีสารป้องกันการเจริญเติบโตของ
เซลล์มะเร็ง ยังช่วยต้านไวรัสและแก้ไขหวัดได้ด้วย

ทางแพทย์แผนโบราณยังจัดให้เป็นเภสัชวัตถุ
ที่มีรสหวานเย็น ช่วยบำรุงร่างกาย ช่วยย่อย
อาหาร บำรุงโลหิต บำรุงกำลัง บำรุงตับ
แก้ร้อนใน แก้ไข้ใน

เมนูง่าย ๆ ของเห็ดฟาง
ก็คือยาร์สแซ่บ แค่นี้เตรียม

เห็ดฟาง 15 ดอก
เนื้อหมูสับร่วนสุก 1/4 ถ้วย
หอมแดงซอย 1/2 ถ้วย
พริกชี้หนูแดงหรือเขียวซอย 9 เม็ด
สะระแหน่เด็ดใบ 1/2 ถ้วย
ต้นหอมหั่นท่อน 1 ต้น
ผักชีหั่นท่อน 1 ต้น
ส่วนน้ำยำ ก็เตรียม
น้ำปลา 3 ช้อนโต๊ะ
น้ำมะนาว 4 ช้อนโต๊ะ
น้ำตาลทราย 2 ช้อนชา
กระเทียมแกะเปลือก
ซอยตามขวาง 1 ช้อนโต๊ะ

วิธีเลือกเห็ดฟาง ควรใช้
ดอกตูมมาทำยานะ เพราะเนื้อแน่น
มีรสหวาน วิธีล้างให้เห็ดขาวน่ากิน
ก็ให้ล้างทั้งดอกในน้ำแกว่งสารส้ม
แล้วล้างน้ำเปล่าก่อนทำยา

04 หัวสร้างสุข

พวงมาลัยหลากสีห้อยแขวนอยู่บนเครื่องสี่ขาใน
โรงไม้หลังนั้น

ชาวนาในตำบลบ้านช่องอาจเป็นชาวนาส่วนน้อย
ที่ยังยึดถือความเชื่อโบราณบางอย่าง เช่น พวกเขาและ
เธอยังไหว้แม่โพสพทุกครั้ง เมื่อรวงทองผุดกระจายเต็ม
สายตาในแปลงนา

อาจดูเก่าและเชย แต่ สำรวย ศรีเกษม เจ้าของ
โรงสีหลังนั้น บอกว่าทำแล้วสบายใจ และของบางอย่าง

ไม่เห็นจำเป็นต้องเดินตามโลกสมัยใหม่ไปเสียทุกอย่าง ระบบการผลิตที่เน้น ขาย ขาย และขายอย่างสมัยใหม่นิยม พาชีวิตเกษตรกรพังมาแล้วนักต่อนัก เป็นหนี้จากต้นทุนการผลิตเพราะใช้ปุ๋ยเคมีนั่นหนึ่ง อีกหนึ่งสำคัญคือการทำลายล้างธรรมชาติรอบตัว

‘กลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มธาร์ทิพย์ ข้าวกล้องและผลิตภัณฑ์’ เป็นตัวอย่างของแหล่งเรียนรู้ที่ชี้ให้เห็นถึงการรวมกลุ่มกันของเกษตรกรในหมู่บ้านธารพุด ตำบลบ้านช่อง มีการแปรรูปข้าวและเพิ่มมูลค่าของผลิตภัณฑ์ในหลายลักษณะ ได้แก่ การผลิตข้าวกล้อง ข้าวหอมมือ ข้าวสมุนไพร การทำขนมจากแป้งข้าวกล้อง การทำน้ำข้าวกล้อง ข้าวเกรียบสมุนไพร และการทำน้ำข้าวกล้องออก

นอกจากนี้ยังมีการระดมเงินออมเพื่อรวบรวมเงินของสมาชิกสำหรับใช้เป็นทุนในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ และเปิดโอกาสให้สมาชิกได้กู้ยืมเงินโดยคิดดอกเบี้ยในอัตราต่ำ และเมื่อดำเนินกิจกรรมครบรอบปี จะมีการปันผลกำไรให้แก่สมาชิก ตลอดจนการแบ่งปันผลกำไรบางส่วนเพื่อสาธารณประโยชน์ พร้อมกันนี้ยังได้มีการจัดสวัสดิการสำหรับสมาชิก ซึ่งมีความครอบคลุมตั้งแต่เกิดจนกระทั่งเสียชีวิต

การพัฒนาวิสาหกิจชุมชนของกลุ่ม เริ่มต้นตั้งแต่ปี 2539 เป็นต้นมา โดยเริ่มจากกลุ่มเกษตรกรในหมู่บ้าน

ธารพุด หมู่ที่ 7 นำโดยสำรวย พร้อมด้วยสมาชิกอีก 4 คน ซึ่งเดิมเป็นสมาชิกในกลุ่มแม่บ้านที่เคยเข้ารับการอบรม ในการฝึกทำขนมไทย แต่เนื่องจากไม่ได้รับความนิยม จึงยุติการทำขนม ต่อมาจึงได้รวมกลุ่มกันผลิตข้าวกล้อง อินทรียี่ไว้จำหน่าย และเพื่อเพิ่มมูลค่าของผลิตภัณฑ์ ตลอดจนลดปัญหาการขายข้าวเปลือกซึ่งขณะนั้นประสบ ภัยหาราคาข้าวตกต่ำ

อีกทั้งยังช่วยให้เกษตรกรผู้ผลิตข้าวสามารถมี อำนาจในการกำหนดราคาข้าวได้เอง เพราะในระยะที่ ผ่านมา การกำหนดราคาข้าวขึ้นอยู่กับพ่อค้าคนกลาง เป็นหลัก ซึ่งทำให้เกษตรกรผู้ผลิตข้าวได้รับความเดือดร้อน เป็นอย่างมาก

“เราเห็นข้าวราคาถดถอย” สำร่ายว่า เบื้องหน้าเธอ มีผลิตผลแปรรูปจากข้าววางมากมาย แต่ละห่อ น่าชิม น่าลิ้มลอง “ข้าวหอมมะลิกับพื้นเมือง ราคาไล่เสียกันมาก เมื่อก่อนพื้นเมืองถึงละ 20 บาท หอมมะลิ 23 บาท เรามานึกว่าทำยังไง ให้ข้าวหอมมะลิ~~กับ~~ราคาดีขึ้น เลยหันมาร่วมตัวกันกับชาวนา การมาเข้ากลุ่มเราลำบากหน่อย คือต้องทำตามกฎ ข้าวต้องปลอดเคมี คนสนใจต้องตัดสินใจก่อนว่า จะคุ้มทุนไหม แต่การคุ้มหรือไม่ มันอยู่ที่ตัวเรามากกว่า อีกอย่าง เราอยากฆ่าชีวิตคนอื่นไปด้วยไหมกับสารพิษ เพราะยามันค้างในเม็ดข้าว

“กลุ่มเราซื้อข้าวจากสมาชิกให้ราคาสูงกว่าท้องตลาดเกวียนละ 2,000 บาท คือเราต้องทำให้คุ้มกับคน

ที่จะเลิกทำนาเคมี ปีแรกให้ 9,000 บาท เหนือกว่าตลาด นิดหน่อย จนปีที่แล้วให้ 15,000 บาท จากในท้องตลาด 12,000 เราอยู่ได้ เพราะมันถั่วเฉลี่ยจากการแปรรูป ด้วย ที่สำคัญ คือความสุข คนกินไม่ต้องกินเคมี คนทำ ก็ไม่โดนเคมี”

นกยามสายส่งเสียงร้องเร่ร่อนว่า บรรยาการการพูดคุยนรณม์ ล่ำรวยแกะห่อข้าวเกรียบสมุนไพรสีสวยให้เราชิม

“ถามว่าชาวนาเป็นหนี้อยู่ พลิกมาปลูกเคมีเลยได้ไหม คงทำไม่ได้ แค่อัตก้อยๆ ลดลง ทำแปลงเล็กๆ ก่อน คิดดูนะ แปลงหนึ่ง เราใช้ข้าวเปลือกแค่ 15-20 กิโลกรัม แต่แปลงเคมี ต้องใช้ถึง 40 กิโลกรัม มันจะไม่เปลืองไค้ยังงิ่ ตอนนีัชาวนาหันมาทำแบบเราเยอะ ซึ่งปีแรก มันอาจไม่ได้อะไรเลย บอกตามตรง ตัวเองไม่ได้ทำนาอย่างเดียว มีเลี้ยงปลา เลี้ยงสัตว์ ปลูกผักอะไรไป

“ยังเชื่อมโยงกับทางเขาหินซ้อน ซึ่งเป็นโครงการพระราชดำริ เช่น เรืองดิน หรือพาคนไปอบรมเรื่องทำของใช้ตั้งแต่ทำยันศิรัษะ กลุ่มเราหันมาหมักปุ๋ยใช้กันเอง เกือบหมด ทางเทศบาลก็แจกถังมาให้ เขาหินซ้อนก็ให้กากน้ำตาลมา ถ้าสนใจจริง ๆ ชาวนาก็ไม่ต้องมีรายจ่ายอะไรเท่าไรไร ทำปลอดสารง่ายกว่าเคมีด้วย ไม่ต้องไปดูระยะพ่นยา คนที่ใช้เคมี มันติดความต่อเนื่อง เหมือนคน

เป็นโรคจิตชนิดหนึ่ง ถ้าไม่ใส่เคมี กลัวข้าวไม่ดี”

เหมือนโรคจิตชนิดหนึ่ง ประโยคนี้อ่านเอาซะอีก มิใช่น้อย ไม่มีความเห็น เลือกกันเอาเองแล้วกัน อยากเป็นเหมือนที่สำรวจกล่าวหรือไม่

“คนทำนาอย่าโลภ คนเดียวอยากทำที่ละ 200-300 ไร่ คนอื่นก็ไม่มีที่จะทำ ปัญหาคือ เราจัดระเบียบกันไม่ได้ คำถามคือ ทำเยอะ มันได้เยอะจริงหรือเปล่า แล้วคนจำพวกนี้ สอนยาก ยังคิดอยู่วันยันคำว่า ต้องทำเยอะๆ ไม่คิดว่าทำน้อยแล้วได้เยอะ ทำแค่พอกิน เอาง่าย ๆ คนที่แปลงติดกัน พื้นที่เท่ากัน ของเขาได้ข้าว 800 ถึง เราได้ 650-700 ถึง แต่ต้นทุนเราอยู่ที่ 1,200 ของเขาตกอยู่ที่ไร่ละ 2,400-2,500 บาท แล้วก็ต้องเสี่ยงเอาयाไปโรย”

เธอยกตัวอย่างหตุว่า คนรู้จักคนหนึ่ง ก่อนปีที่จะเสียชีวิต สำรวจไปเดือนแล้วว่าจะเกิดมะเร็งจากการพ่นยา เขาเถียง ไม่เชื่อ

“ไม่นานก็ตาย ไปตรวจที่เป็นขั้นสุดท้ายแล้ว อยู่ได้อีกแค่ 8 เดือน เวลาเราปลูกนาติดกันกับคนใช้สารเรามีคั่นกันน้ำเขาไม่ให้มาลง มีปากกันเวลาฉีดสารพิษมันต้องมีแนวกัน ส่วนการต่อยอดต่างๆ เราประชุมกันอย่างข้าวเกรียบ ไปเจอเด็กนักเรียนกินแต่ขนมที่ผงชูรสเยอะ มาปรึกษากัน ทำตัวไหนให้มีประโยชน์ เราทำจาก

.....

“คนอื่นคิดว่า ทำมาแล้ว
จะมีอะไร เหนื่อย แต่เวลาเรา
เกี่ยวข้าว กำรวงแล้วน้ำหนักดี
นั่นคือความสุขที่สุด ความสุข
ของคนแตกต่างกัน บางคน
มีเงินเยอะถึงสุข ไปใช้ในช่วง
ท้าย มีความสุขถึง 10 ปีหรือเปล่า
ก็ไม่รู้”

.....

ปลายข้าวกิโลกรัมละ 10 กว่าบาท ก็เป็นสินค้าโลละ
เป็นร้อย”

“ทำไมยังยึดประเพณีเก่าๆ อย่างการไหว้แม่โพสพ”
เราสงสัย ท่ามกลางยุคสมัยใหม่กินลาม

“ประเพณีไหว้แม่โพสพ เราเองยังทำอยู่ ทำตอน
ออกพรรษา ก่อนข้าวออกรวงเต็มตัว สมัยโบราณบอกว่า
แม่จะหิวของเปรี้ยวของหวาน ส้มสุกลูกไม้ ถั่วงา เราก็เอา
ไปเลี้ยง แต่เดี๋ยวนี้ชักเลิกทำกันแล้ว บางคนทำนาตลอด
ไม่รู้จะทำช่วงไหน ส่วนใหญ่คนทำข้าวนาปีถึงจะทำกัน
เราทำเพื่อความสบายใจของเรา ทำมาแล้วลำบากใจ จะ

ไปทำเพื่ออะไร ทำนาต้องมีความสุข คิดว่าอาชีพเกษตร
นี่แหละ มีความสุขที่สุด ได้เลี้ยงคนอื่นด้วย

“คนอื่นคิดว่า ทำนาแล้วจะมีอะไร เหนื่อย แต่เวลา
เราเกี่ยวข้าว กำรวงแล้วน้ำหนักดี นั่นคือความสุขที่สุด
ความสุขของคนแตกต่างกัน บางคน มีเงินเยอะถึงสุข
ไปใช้ในช่วงท้าย มีความสุขถึง 10 ปีหรือเปล่าก็ไม่รู้ เจอ
ดอกเตอร์หลายคนมาเรียนกับเรา เมื่อก่อนเขาคิดอย่าง
เดียวว่าจะเรียนสูงเพื่อชนะคนอื่น พอหันมามองกลับ มัน
เหมือนเบ็ด กลับมามองพื้นราบแทน ค็นชีวิตสู้ดิน”

ไม่ต่างจากที่เกษตรกรคิดจะส่งลูกเรียนในเมือง
หวังให้เป็นเจ้าคนนายคน

“ไม่ต้องตากแดดเหมือนพ่อแม่ เราเองก็ส่งลูก
เรียน มีอยู่คนหนึ่งไปทำรัฐวิสาหกิจ ในขณะที่คนอื่นยังทำ
นา ทำนาคันเหนื่อยแค่ก็เดือน 2-3 เดือน ที่เหลือเราก็มา
แปรรูปขาย สบายๆ ไปเป็นข้าราชการ พนักงานบริษัท
มีวันหยุดเท่าไร อย่างเรา จะหยุดวันไหนก็ได้ (หัวเราะ)
แดดร้อนหรือ แดดร้อนก็เข้าร่มสิ มีอะไรให้ทำในร่ม
เยอะแยะ เราทำนา ยังมีเวลาไปดูเรื่องผู้สูงอายุ หรืองาน
อื่นๆ อีกหลายงาน”

ข้าวที่ทางกลุ่มปลูกอยู่ สรรวยบอกว่า ทั้งนุ่มและ
หอม เลยตั้งชื่อว่าข้าวมะลิแดง

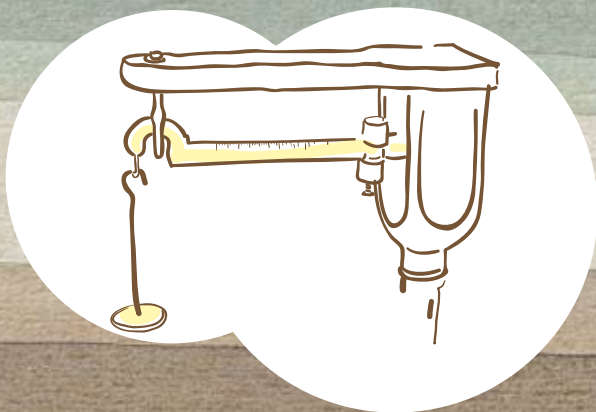
“ตอนได้มาใหม่ๆ เรียกว่าข้าวราชมงคล คือต้น

ตำนานพระราชทานปี 2537 แต่สายพันธุ์จริง ๆ คือ กุหลาบแดง มีสารต้านมะเร็ง เยื่อหนากว่าข้าวขาว ไฟเบอร์มากกว่า รักษาความดัน เบาหวานลดได้ ต้องกินนาน ๆ นะ รักษาสุขภาพตัวเองด้วย ไม่ใช่กินข้าวป่า แล้วกินเหล้าไปด้วย (หัวเราะ)”

ท้าย ๆ ของบทสนทนา เราคุยกันเรื่องหนัก ๆ

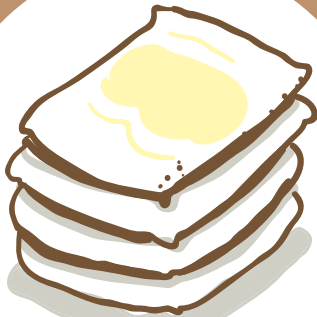
“อันตรายของคนทำนาคือ ลูกหลานไม่ทำต่อ นี่คือจุดเปลี่ยนเลย ถ้าไม่มีคนทำต่อ ยอด นาเราเองได้จากบรรพบุรุษ ที่ทำนาให้ลูกให้หลาน ตอนนี ที่มันแพงแล้ว ข้าวชีวิตเราซื้อนาให้ลูกไม่ได้ ต้องรักษาของเก่าไว้ให้ ถ้าเขาไม่ทำ เราก็ซื้บ่อเลี้ยงปลาไว้ ปลูทุกอย่างอื่นแทนเลี้ยงวัว เลี้ยงหมูไปตามเรื่อง เชื้อเถาะ ต่อไปคนไทยต้องทำเกษตร อีกหน่อยเป็นประชาคมอาเซียนแล้ว ภาษาเราก็พูดสู้ลาวไม่ได้ การทำเกษตรลิ คือชีวิต คืออนาคต ต้องพัฒนาเครื่องมือเครื่องไม้กันต่อไป ไม่ต้องทำแบบโบราณหรอก”

ก่อนจากกัน สรรวยให้ข้าวเกรียบมาลองชิม 2-3 ถูๆ เคี้ยวเพลินจริงๆ

3. ผู้นำที่มีศักยภาพ

การดำเนินกิจกรรมกลุ่มจำเป็นต้องอาศัยผู้นำที่มีศักยภาพและความพร้อมในหลายด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การรวมกลุ่มซึ่งมีการออมทรัพย์ และการจัดตั้งเป็นกองทุน จำเป็นต้องมีผู้นำที่มีความซื่อสัตย์ มีความโปร่งใส และ ยุติธรรมในการดำเนินงาน เพื่อให้การดำเนินงานต่างๆ สามารถตรวจสอบได้ และสร้างความมั่นใจให้แก่สมาชิก เพื่อให้กลุ่มสามารถเพิ่มจำนวนสมาชิกได้อย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ในส่วนของการแปรรูปข้าวกล้องอินทรีย์และการทำผลิตภัณฑ์ข้าวกล้องเพื่อการจำหน่าย จำเป็นที่จะต้องอาศัยผู้นำที่มีศักยภาพในด้านความคิดสร้างสรรค์ เพื่อสร้างผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคและช่วยในการขยายตลาดให้มากยิ่งขึ้น

05 ตัดผ้า ห่วงใจ

บ้านเล็ก ๆ หลังนั้นเป็นที่รวมของคนหลายวัย ต่างคนต่างจะมีกิจกรรมตรงหน้าของตัวเอง เมื่อยกกล้องขึ้นถ่าย บางคนเขินอาย ด้วยไม่คุ้นชิน ไม่ใช่คนกรุงที่พร้อมอวดทำสวย ๆ ลงเว็บไซต์เวิร์ค

“วัตถุประสงค์จริง ๆ ของเราคือการสร้างอาชีพให้คนในชุมชน” เครือวรรณ จันทศรี กล่าว พลายยกเลื้อ ยกข้าวของที่ทำจากผ้าเหลืองให้เราชม มีทั้งที่รองแก้ว ที่ใส่กระดาษชำระ แต่ละอย่าง หน้าตาน่ารัก

อาชีพที่เธอพูดถึง คือการตัดเย็บเสื้อผ้า โดยมีการรวมกลุ่มกันในนาม ‘วิสาหกิจชุมชน กลุ่มมิตรสัมพันธ์’ ความหมายของชื่อกลุ่มคือ การเป็นเพื่อน เป็นมิตร และมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน

“เรารับผิดชอบงานทุกประเภท เลื้อยัด เลื้อยกีฬา เอี่ยมเด็กอนุบาล ผ้าฝ้าย ผ้าไหม เลื้อ

เครือวรรณ จันทศรี

พนักงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับผ้า ทางกลุ่มเราทำหมด เศษผ้า เหลือกก็มาทำเป็นที่ใส่ทิชชูบ้าง ส่วนที่เหลือจากทำที่คลุม โต๊ะจีน ก็มาทำที่รองจาน รองแก้วได้ ไม่ทิ้ง ใช้หัวคิด ประดิษฐ์เอง เสื้อผ้าก็ทำตามสั่ง เนื่องจากงบประมาณ กลุ่มเรามีน้อย จะมาทำขายโชว์แบบที่อื่นมันลำบาก เรา ต้องประมาณต้นทุนกำไร แล้วบอกลูกค้าที่จะมาสั่ง ว่า ตกลงราคานี้ได้ไหม ถ้าได้ อย่างนั้นก็ซื้อผ้ามาทำเลย หรือ เราเองก็มีผ้าให้เลือก”

ครูอรรณเล่าให้ฟังว่า เดิมที่เธอเป็นวิทยากรของ ศูนย์พัฒนาฝีมือแรงงานจังหวัด และของ กศน.

“ทีนี้มีคนมาขอทำงานกับเรา แต่ถ้าฝีมือยังไม่ดีพอ มันทำไม่ได้ เลยคิดตั้งกลุ่มเพื่อฝึกฝีมือคน ตอนแรกมีแค่ 15 คนเอง ใช้เงินทุนส่วนตัว ไม่ได้กู้ที่ไหนเลย เดิมทีทำ กันบนบ้านเลย แต่บ้านมันเก่ามาก พอกิจการไปด้วยดี สมาชิกเพิ่มเป็น 62 คน มีลูกค้าเพิ่มขึ้น เลยประชุมในกลุ่มก่อน แล้วไปประชาคมหมู่บ้านว่าจะทำร้านใหม่ ครั้งแรกเป็นเรือนไม้ไผ่ เปิดสอนคนในพื้นที่

“เรียนเสร็จ ไม่มาทำงานกับเราก็ไม่เป็นไร จะไปเข้าโรงงานเราก็ฝึกให้ เรียนฟรี มีอุปกรณ์ให้ด้วย ปีหนึ่งเปิด 2-3 ครั้ง สอนจักรนะ แต่เราไม่สอนสร้างแบบ เพราะเราไม่มีเวลามากขนาดนั้น ปัจจุบันก็ยังต้องการ

ฝึกอาชีพเป็นอย่างแรก ไม่คิดเรื่องกำไร
มาก ที่อื่นเราก็คเคยไปสอน อย่างผู้ต้องขัง
หญิง โรงเรียน ตชด. ให้ความรู้กับคน
เรียน พอผลผลิตทำเสร็จ ก็เอาไปให้
คนจนตกทุกข์ได้ยาก ถือว่าเป็นการ
ช่วยไปเป็นทอดๆ”

ลูกค้าของกลุ่มมีทั้งคนในและ
คนนอก

“เป็นคนในพื้นที่บ้าง กลุ่มต่างๆ ที่
เทศบาลสนับสนุนอยู่ เทศบาลเองก็สั่ง
โรงพยาบาลสั่งบ้างเพื่อใช้คลุมอุปกรณ์
ทางการแพทย์ต่างๆ อีกอันคือถุงมือที่ช่วย
ไม่ให้ผู้ป่วยติดเชื้อสายยาง ส่วนลูกค้าข้างนอก

ก็เป็นแบบปาก
ต่อปาก ลูกๆ ของ
สมาชิกในกลุ่มก็เล่าให้
คนนอกพื้นที่ฟัง ว่าเรามีร้าน
ตัดเสื้อ กลุ่มตัดเสื้อ เขารู้ว่างานของ
เราฝีมือดี โดยดูจากฝีเข็ม 11 ฝีเข็ม
ต่อ 1 นิ้ว รูปทรง ตะเข็บ รายละเอียด
เรียบร้อยหมด เนียน แต่สั่งน้อยก็ราคา
สูงหน่อย สั่งเยอะ เราซื้อผ้ายากไม่ได้
ราคาก็ถูกลง”

ถามว่าทุกวันนี้ กลุ่มอยู่ได้ด้วยตัวเองไหม พุดง่าย ๆ อยู่แบบไม่ต้องขอเงินอุดหนุนจากทางเทศบาล เพราะว่ามันจะเป็นหนทางที่ยั่งยืนกว่า

“เป็นเงินหมุนเวียนในกลุ่ม ไม่เคยกู้ มีบ้างที่เทศบาลสนับสนุนเรื่องอุปกรณ์เมื่อก่อนเช่าจักร เพราะยังซื้อทั้งหมดไม่ได้ เริ่มแรกมีทุนแค่ 50,000 บาท การทำธุรกิจอย่างนี้ น้อยไป พอกำไรเราก็ซื้อของเพิ่ม ทயอย ๆ กันไป

“ส่วนสมาชิกกลุ่มที่มาเย็บผ้า เราจ่ายเดือนละครั้ง แต่เบิกก่อนได้ เบิกเท่าที่ทำไป เราแบ่งทำเป็นแผนก ใครความสามารถเยอะหน่อย ก็อยู่แผนกที่ทำยาก เข้าไหล่ เข้าคอ เข้าแขน ก็ตีราคาแล้วเฉลี่ยให้กันไป ลีนปีก็มีปันผลให้สมาชิก ตอนนี้มีทั้งหมด 75 คน บางคนไม่ทำงานกับเรา แต่ยินดีร่วมช่วยสร้างอาชีพให้คนในชุมชน ลงเงิน หลายหมู่บ้านในบ้านช่องเลยนะ ก็ปันผลให้”

๐๖ ปุ๋ยอัดเม็ด ลดต้นทุนการผลิต

ลานโล่งใต้หลังคานั้น กลาดเกลื่อนไปด้วยวัตถุก้อนกลมสีดำเล็ก ๆ ลึกเข้าไปด้านใน ชายหญิง 2 คนกำลังตั้งหน้าตั้งตาผลิตวัตถุนั้นอยู่

เขาและเธอกำลังทำปุ๋ยอัดเม็ด

“ใช้ปุ๋ยเม็ดแบบนี้ ลดต้นทุนการผลิตไปกว่าครึ่งจากสมัยก่อน จริง ๆ ทำปุ๋ยหมักใช้เองก็ได้ แต่อย่างนี้มันสะดวกกว่า ราคาไม่แพง ปลอดภัย พิษ กระทบหนึ่งประมาณ 250 บาท ใส่ได้ทุกอย่าง ต้นไม้ มันสำปะหลัง

พืชสวน ข้าวนี้เป็นหลัก เราเปิดขายมาก็ไม่ได้ต้องการกำไรอะไรมากมาย แค่อยากช่วยเหลือพี่น้องเกษตรกรมากกว่า”

ถ้อยคำข้างต้นเป็นของ สมบัติ รัตวงษ์ เลขานุการกลุ่มวิสาหกิจชุมชนข้าวตำบลบ้านช่อง-ปุ๋ยอินทรีย์อัดเม็ด

กลุ่มวิสาหกิจชุมชนข้าวตำบลบ้านช่อง-ปุ๋ยอินทรีย์อัดเม็ด หมู่ที่ 14 มีที่มาจากการพัฒนากลุ่มวิสาหกิจข้าวหอมมะลิตำบลบ้านช่องเดิม จากสถานการณ์ปัญหาด้านการเกษตรในตำบลบ้านช่องประเด็นต้นทุนการผลิตสูง

“ระบบชลประทานมันไม่เอื้อต่อการเพาะปลูก ดินเสื่อมคุณภาพ นโยบายกระทรวงเกษตรฯ สนับสนุนกลุ่มเกษตรกรในพื้นที่ลดปัจจัยการผลิต และส่งเสริมให้ลดการใช้สารเคมีเพื่อลดต้นทุนการผลิตและรักษาสภาพดิน จากกระบวนการพัฒนากลุ่มวิสาหกิจชุมชนข้าวตำบลบ้านช่อง ที่มีผลผลิตเป็นข้าวหอมมะลิบรรจุถุงส่งจำหน่ายในและนอกพื้นที่ ปรับเปลี่ยนเป็นการทำปุ๋ยอินทรีย์อัดเม็ด”

โดยการมีส่วนร่วมของเทศบาลตำบลบ้านช่อง เกษตรตำบล และกลุ่มแกนนำภาคประชาชนผ่านกระบวนการจัดทำแผน จัดรูปแบบการดำเนินงานตามบทบาทบูรณาการงานร่วมกับงานอื่น สร้างเครือข่าย ได้ข้อสรุป

สมบัติ รัตวงษ์

การดำเนินงานรูปแบบใหม่ เกิดกลุ่มกองทุนที่ขับเคลื่อนให้เกิดการดูแลช่วยเหลือกันโดยมีผู้เกี่ยวข้องคือผู้ได้รับผลประโยชน์ และผู้ได้รับผลกระทบได้แก่ เกษตรกร แกนนำกลุ่ม และประชาชนทั่วไป

กลุ่มวิสาหกิจชุมชนข้าวตำบลบ้านช่องที่มีการปรับเปลี่ยนผลิตภัณฑ์มาเป็นการผลิตปุ๋ยอินทรีย์อัดเม็ด เพื่อให้สมาชิก/ผู้ได้รับผลกระทบจากการดำเนินการของกลุ่ม

เกิดผลลัพธ์ที่ต้องการใน 5 ประเด็นได้แก่ 1.เกิดระบบการผลิตปุ๋ยอินทรีย์อัดเม็ด 2.ลดปัญหาต้นทุนการผลิตของกลุ่มเกษตรกร 3.ลดปัญหาและผลกระทบจากการใช้สารเคมีในการเกษตร 4.แกนนำที่มีความชำนาญเฉพาะด้านการผลิตและนำใช้ปุ๋ยอินทรีย์อัดเม็ด และ 5.สมาชิกมีสวัสดิการเมื่อเจ็บป่วย และเสียชีวิต

“เราไปดูงานที่สุพรรณฯ มา เห็นเครื่องทำแบบนี้ เราก็ออเครื่องมาตก 3 แสนกว่าบาท การบำรุงรักษาก็ใช้ช่างแถวบ้านเรา เรานำมาพัฒนาเรื่อย ๆ สูตรตอนแรกทางกรมวิชาการเกษตรคิดให้ แล้วเราก็มาร่วมในส่วนที่เหมาะสมกับพื้นที่เรา ชีวู ชีพุม ตอนนี้อยู่ได้รับการรับรองมาหมดแล้ว อย่างที่บอก ใช้ปุ๋ยแบบนี้สะดวกกว่า มันไปได้ทั้งแปลงตอนหว่าน เพราะมีลักษณะเป็นเม็ด ตอนนี้อยู่ใส่กระสอบขาย บรรจุเอง ทำเองทุกอย่าง”

ลูกค้าคือเกษตรกรและชาวนาชาวไร่ละแวกนั้น

“ขายตันละ 5,200 บาท ในกลุ่มนะ นอกกลุ่ม 6,200 บาท ทุกปีเราจะประชุมแล้วสั่งกันเลย เพื่อจะได้รู้ว่าปีนี้มียอดออเดอร์เท่าไร”

เขายืนยันว่า ใช้แล้ว ผลิตผลคุณภาพดี ไม่มีไม่

“ที่บอกคุณภาพดีคือ ข้าวจะงาม เขียว ทนแข็งแรง ถ้าใช้เคมี เคียวก็มีโรคไหม้ ปุ๋ยของเราไม่มีเคมี มีแค่บางตัวที่ใส่เพื่อให้มันเม็ดได้เท่านั้น ที่อื่นขายเหมือน

เรา แต่ไม่มีตราแบบเรา เราทำเพื่อให้เป็นสัญลักษณ์ คน
ซื้อไปใช้ข้างนอกก็จะรู้ว่าเป็นของเรา กันคนเอาไปขาย
ข้างนอกแล้วขายแพงกว่าเราด้วย เพราะจะรู้กันว่า ถ้า
ยี่ห้อนี้ ต้องราคาเท่านี้

ทั้งยังลดปัญหาและผลกระทบจากการใช้สารเคมี
ในการเกษตร จากสภาพปัญหาของตำบลบ้านซ่อง ได้แก่
ดินเสื่อมสภาพ การใช้สารเคมี ต้นทุนการผลิตสูง การ
จัดตั้งกลุ่มผลิตปุ๋ยสนับสนุนเข้าระบบการทำการเกษตร
ของสมาชิกกลุ่มในตำบลบ้านซ่อง มีกระบวนการนำใช้
วิเคราะห์ และปรับปรุงเปรียบเทียบผลลัพธ์ที่เกิดจากการ
ใช้ปุ๋ยโดยแกนนำทำให้สามารถประชาสัมพันธ์ เกิดการ

ยอมรับในคุณภาพ และใช้ปุ๋ยอินทรีย์อัดเม็ดแทนปุ๋ยเคมี

“เกษตรกรในกลุ่มตอนนี้ 245 ราย จากแรกเริ่มไม่กี่คน ตอนนี้อย่างตัวแล้ว มีปัญหาแค่กำลังผลิตน้อย เครื่องเล็ก ความต้องการมาก อยากได้เครื่องอบด้วย เพราะใช้วิธีตาก หน้าฝนทำไม่ได้ โดนแดดก็ไม่ได้ จุลินทรีย์จะตาย ต้องใช้ฝืนอย่างเดียว 3 วัน”

นอกจากนี้ ทางกลุ่มยังมีการให้สมาชิกหอบยืมเมล็ดพันธุ์ข้าวอีกด้วย

“เราเป็นกลุ่มผลิตข้าว ถึงได้มีเมล็ดพันธุ์ข้าวให้

เกษตรกรได้ยืม 10 ถึง เราเอาดอกเบี๋ย 2 ถึงต่อปี แล้วก็กระจายให้คนอื่นเรื่อย ๆ เป็นการกระจายพันธุ์ เพื่อเกษตรกรเพื่อนเราได้มีพันธุ์ข้าวที่ดีไปปลูก เพราะเวลาหว่านข้าวชาก มันจะกลาย ไม่ดีครั้งที่ 6 นี้เริ่มกลายแล้ว เราบอกให้เขาตัดแต่งอย่างดี เพื่อเก็บเมล็ดพันธุ์คืนเรา

“ชาวนาที่นี่ไม่ถึงกับยากจน มีบ้าง คนที่จนคือไม่มีที่ทำกิน นี่คือปัญหาใหญ่ ต้องเช่าทำนา อย่างปีน้ำท่วม ค่าเช่าไม่มีให้แน่นอน เผลอ ๆ เจ้าของก็เอาที่นาคืนอีก เราคิดว่าประกันราคาข้าวดีกว่าจำนำ ไม่อย่างนั้น ไปถึง บอกเราข้าวเต็มแล้วอย่างเดียว

“อีกอย่างที่สำคัญคือเรื่องน้ำ เพราะไม่มีระบบชลประทาน นี่คือปัญหาหนักเลย ต้องรอฝนอย่างเดียว ปีไหนไม่ตก เรียกร้อย น้ำมาก็ท่วม ไม่มีที่ระบาย ไม่มีคลองส่งน้ำ ฟังพวกรักรชาติ ล้วน ๆ มีสระขุดบ้าง แต่ก็แค่พอแก้ขัด บางทีมีงานโครงการพระราชดำริมาช่วย แต่ก็ไม่ได้ทุกคนเฉลี่ย ๆ กันไป”

การจัดการทรัพยากรเงินและกองทุน ของกลุ่มปู้จ้อดเมียด

1. หุ้นของสมาชิก - เกิดจากการระดมหุ้นของสมาชิกเป็นเงินโดยกำหนดราคาหุ้นละ 100 บาท สมาชิกต้องมีหุ้นไม่น้อยกว่า 1 หุ้น ปัจจุบันมีจำนวน 943 หุ้น รวมเป็นเงิน 943,000 บาท สำหรับใช้เป็นกองทุนหมุนเวียนและเป็นเกณฑ์การปันผลคืนสมาชิก นอกจากนั้นใช้เพื่อสนับสนุนกิจกรรมเทศบาล/ชุมชน /โรงเรียนและส่วนราชการ

2.อาคารและเครื่องจักร - ปัจจุบันศูนย์เรียนรู้ป๋วย
อินทรีย์อัดเม็ด กลุ่มวิสาหกิจชุมชนข้าวตำบลบ้าน
ช่อง มีอาคารสำหรับดำเนินการจำนวน 2 หลังติดกัน
ซึ่งอาคารหลังใหญ่ได้ซื้อต่อจากกลุ่มข้าวหอมมะลิหมู่
ที่ 14 ซื้อต่อจาก กลุ่มข้าวหอมมะลิหมู่ที่ 14 โดยใช้
งบประมาณจากกลุ่มวิสาหกิจชุมชนข้าวตำบลบ้านช่อง
จำนวน 200,000 บาท สำหรับอาคารอเนกประสงค์
(โรงตากป๋วย) ได้รับงบประมาณสนับสนุนจากเทศบาล
ตำบลบ้านช่อง 560,000 บาท ส่วนเครื่องจักรในการ
ผลิตมูลค่า 280,000 บาท ใช้เงินจากกลุ่มวิสาหกิจ
ชุมชนข้าวตำบลบ้านช่อง

3.เงินกองทุนหมุนเวียน - ปัจจุบันศูนย์เรียนรู้ป๋วย
อินทรีย์อัดเม็ด มีเงินทุนหมุนเวียนในบัญชีเงินฝาก
ประมาณ 1,100,000 บาท เพื่อการจัดซื้อ/จัดหา
วัตถุดิบ ผลิตป๋วย และการสั่งซื้อป๋วยยูเรีย สำหรับการ
บริการสมาชิกต่อไป

07 พักคุยกับนางกเทศมนตรี

หลังจากคุยกับแกนนำกลุ่มทำปุ๋ยอินทรีย์อัดเม็ด เราเก็บข้อสงสัยเรื่องปัญหาทรัพยากรน้ำไปถาม สมชาย จันธรรมาพิทักษ์ นายกเทศมนตรีตำบลบ้านช่อง ชนิต ไม่ถามไม่หายคัน

นายกฯ ในชุดเสื้อยืด กางเกงยีนส์ลุ่ย ๆ ตอบคำถาม ด้วยท่าที่เป็นกันเอง

“อย่างที่คุณไปคุยมา น้ำคือปัญหาใหญ่ เราไม่มีระบบชลประทานผ่าน ไม่มีแม่น้ำผ่าน ในระยะใกล้ เราจะเชื่อมโยงประปามาให้ชาวบ้าน อีกเรื่องของการขาดแหล่งน้ำเพิ่ม ส่วนสุดท้ายคือเชื่อมจากตัวประปาในอำเภอ”

สมชายตอบคำถามด้วยสีหน้ายิ้มแย้ม ปัญหาไม่มีไว้ แก้ ไม่ได้มีไว้แบก ทำให้เรานึกถึงคำพูดของใครบางคน ว่าการเลือกตั้งที่นี่ นายกฯ สมชายไว้คู่แข่งอย่างสิ้นเชิง

“ทำงานในเทศบาลมา 11 ปี อย่างแรกคือเราโชคดี ตรงที่ไม่มีความแตกแยกของคนในชุมชน การเมืองการปกครองที่สามัคคีกันดี เป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน การทำอะไรที่เป็นประโยชน์ส่วนรวมของชาวบ้าน มันจึงเดินไปในทิศทางเดียวกัน การคิดอะไร ต้องให้ชาวบ้านร่วมคิดด้วย ส่งตัวแทนหลักๆ มา เจ้าอาวาสแต่ละวัด นิมนต์

สมชาย จันธรรมาพิทักษ์

มาได้ก็ทำ งานของเราจึงมีพลัง สนุกตรงนี้ได้แก้ปัญหาดังๆ ให้ชาวบ้าน บรรเทาความเดือดร้อนให้ได้ แม้ไม่ทั้งหมด กลับไปมีรอยยิ้ม เรื่องไหนทำไม่ได้ ชาวบ้านก็จะเข้าใจว่าเพราะอะไร”

11 ปี มีความเปลี่ยนแปลงใดที่เขาภูมิใจที่สุด

“การทำงานแล้วเกิดความสุขคือสิ่งที่ชอบ นี่คือการวิเศษมาก ทำงานแล้วไม่มีความขัดแย้ง แต่เราไม่เคยเอาความไว้วางใจตรงนี้มาหาประโยชน์นะ แกนนำทุกคนต้องปฏิบัติอย่างโปร่งใส การทำให้เกิดมาตรฐานของความไม่แตกแยก ไม่ทุจริต นี่คือการภูมิใจของเรา

“อีกอย่าง คือคนของเรา เราพยายามปลูกฝังคนรุ่นใหม่ที่มีโอกาสคุย พบปะ เราบอกให้รักท้องถิ่นตัวเอง ทุกอย่างเป็นเจ้าของร่วมกัน เด็กคนนี้เป็นว่าที่ นายกษ

.....

“เป็นว่าที่กำนัน มันไม่ใช่เป็นเรื่องยาก หรือเป็นเรื่องเหนือความคาดหมาย เมื่อก่อน ผมก็เป็นแค่เด็กชายสมชายมาก่อน อยากให้ทุกคนมีส่วนร่วมช่วยกัน เริ่มจากในครัวเรือน ก่อน ค่อยๆ ทำไป มันก็ดีขึ้นเรื่อยๆ”

.....

คนนั้นเป็นว่าที่กำนัน มันไม่ใช่เป็นเรื่องยาก หรือเป็นเรื่องเหนือความคาดหมาย เมื่อก่อน ผมก็เป็นแค่เด็กชายสมชายมาก่อน อยากให้ทุกคนมีส่วนร่วมช่วยกัน เริ่มจากในครัวเรือนก่อน ค่อยๆ ทำไป มันก็ดีขึ้นเรื่อยๆ”

พื้นที่บ้านช่องถือเป็นแหล่งเรียนรู้ที่หวั่นใดไม่เคยแห้ง แยกมาเขียนไม่เว้นแต่ละวัน เรื่องนี้ สมชายมีมุมมองน่าสนใจ

“ตรงไหนที่มีคนมาดูงานเยอะๆ ควรระวังไว้บ้าง หวกราบมัวแต่ต้อนรับแขก อาจไม่มีเวลามาตรวจสอบตัวเอง ทำให้งานพัฒนาของตัวเองสะดุดลง งานพัฒนาไม่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ไม่มีเวลาคิดงานสร้างสรรค์ ไม่มีเวลาคิดนวัตกรรมใหม่ๆ ไม่มีการทบทวนงานเก่า

“ในทางตรงข้าม แง่ดี การที่เราได้มีโอกาสไปแลกเปลี่ยน

เปลี่ยนเรียนรู้ในพื้นที่อื่นๆ ก็เป็นการเพิ่มพูนองค์ความรู้ให้แก่ตัวเรา ดังนั้น เราต้องรักษาสมดุลให้ดี อย่างตอนนี้เราปรับมาก งานในโครงการแทบไม่ได้แตะ ซึ่งตัวผมเองกำลังคิดทบทวนอยู่

“ในแง่ของการมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ส่วนที่เราได้คือเรื่องของการได้เพื่อน ได้เครือข่าย เชื่อมโยงกัน ได้องค์ความรู้ต่างๆ ของแต่ละที่ ซึ่งมันโดดเด่นกันไปตามแต่ละท้องถิ่น แต่ถ้าเราไม่มีเวลามาทำ สิ่งเหล่านี้ก็สูญเสียเปล่าอยู่ดี”

“กิจกรรมแบบไหน ที่เทศบาลบ้านช่องเต็มใจสนับสนุน” เราถาม

“เช่น กลุ่มปลูกเห็ด พวกเขายากต่อ ยอด มีกลุ่มจริง ดำเนินการจริง มีตัวตนจริง อยากทำเชื้อเห็ดเอง มาของบจากเทศบาล อย่างนี้เราให้ หรือกลุ่มตัดเย็บเสื้อผ้าทำจริง มีรายได้จริง สร้างอาชีพได้จริง ยังขาดจักรเย็บเสื้อผ้า อย่างนี้ส่งเรื่องมา ตั้งใจทำจริง สามารถต่อยอดได้ ให้เราไปเติมเต็ม หรือกลุ่มปุ๋ย เครื่องจักรไม่พอ โรงเรือนไม่พอ เราก็อนุมัติให้ไป”

ก่อนออกจากห้องนายกฯ เราจับกาแฟดำร้อนๆ ควันนุย

“ที่เราทำงานกันมา” สมชายกล่าว “อย่างน้อยๆ ในตำบลของเราเกิดแหล่งเรียนรู้ มีบ้านพักโฮมสเตย์

เกิดการเชื่อมโยงกันมากขึ้น ได้มาพูดคุย รู้จักกันมากขึ้น
กลมเกลียวกัน คนรู้จักการทำงานของกลุ่มอื่นๆ สามารถ
ดัดแปลงมาใช้กับกลุ่มของตัวเองได้ ได้รู้จักของดีในตำบล
ตัวเองอย่างครบถ้วน ได้สร้างคน สร้างนักวิชาการท้องถิ่น
นักคิด นักจัดการ ทำให้รู้ว่าเรามีคนเก่งอยู่”

สุดท้ายคือการได้ท่องเที่ยว

“ไม่ใช่ที่บ้านเราดีแล้ว ไม่ออกไปดูคนอื่น ลองออกไป
ไปสิ แล้วจะรู้ว่า เรายังด้อยกว่าคนอื่นในหลายด้าน”

หจกบางหลักๆ ของพื้นที่บ้านช่อง

1. เทศบาลตำบลบ้านช่อง ยกฐานะจากองค์การบริหารส่วนตำบลเมื่อปี 2551 ได้ดำเนินการพัฒนาตำบลตามพระราชบัญญัติเทศบาล และพระราชบัญญัติขั้นตอนการกระจายอำนาจรัฐฯ ที่กำหนดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นคือเทศบาลตำบล จัดบริการด้านต่าง ๆ ให้แก่ประชาชนในพื้นที่

2. การจัดการบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม มีการจัดตั้งคณะกรรมการสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วย ผู้บริหารเทศบาล สมาชิกสภาเทศบาล ปราชญ์ชาวบ้าน สถานีอนามัย สาธารณสุขอำเภอ สาธารณสุขจังหวัด ดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน เทศบาลกำหนดหลักเกณฑ์มาตรฐาน ในการก่อสร้างฟาร์มเลี้ยงสัตว์ ประเมินติดตามการ ก่อสร้างฟาร์มเลี้ยงสัตว์ และให้คำปรึกษาการทำโรงเลี้ยงสัตว์แบบปิด เป็นต้น

3. การบริหารจัดการน้ำให้เพียงพอต่อการอุปโภค และบริโภค

4. การบำรุงรักษาศิลปะ จารีตประเพณี
วัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยมีการจัดตั้ง
ศูนย์อนุรักษ์ไทยพวน การจัดตั้งกลุ่มอนุรักษ์เพลง
พื้นบ้าน

5. การจัดการศึกษาอบรม ฝึกอบรมตามความ
เหมาะสมและความต้องการของท้องถิ่น โดย
เทศบาลตำบลบ้านช่องสนับสนุนการจัดตั้งกลุ่ม
อาชีพต่างๆ ได้แก่ กลุ่มเห็ดฟาง กลุ่มวิสาหกิจ
ชุมชนข้าวหอมมะลิ (ปุ๋ยอินทรีย์อัดเม็ด)
กลุ่มเย็บผ้า กลุ่มสตรี เป็นต้น

6. การจัดบริการสาธารณสุขประโยชน์ การดูแล
คุณภาพชีวิตของประชาชน โดยการจัดตั้งศูนย์
พัฒนาครอบครัวและชุมชนตำบลบ้านช่อง จัดตั้ง
ศูนย์ประสานงานที่สถานีอนามัยบ้านช่อง และมี
กิจกรรมการพบปะกันที่หมู่ 7

7. การสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยการ
จัดตั้งสภาตำบล กลุ่มบริหารจัดการตำบลแบบ
มีส่วนร่วมและการพัฒนาศักยภาพทุนทางสังคม

07 บางครั้งการกู้ ก็มิใช่การสร้างหนี้

สหกรณ์ออมทรัพย์ของชาวบ้านช่องสวยที่สุดแห่งหนึ่งในโลก ไม่มีพื้นหินอ่อน ไม่มีเสาโรมัน หรือประตูล้อลอยด์หน้าต่างอัปลักซ์ไกล ๆ โน่น เป็นท้องนา เสียงนกนานาพันธุ์ร้องรับคล้ายประชาสัมพันธ์ แล้วจะไม่ให้บอกว่าสวยได้อย่างไร

มหันต์ศักดิ์ ศรีสมบัติ ชายกลางคนผิวกร้านแดดซึ่งเป็นหัวแรงหลักเล่าให้ฟังว่า แรกเริ่ม พวกเขารวมกลุ่มกันทำกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตในปี 2528 เนื่องจากมีการประกวดหมู่บ้าน ถ้าไม่ทำ จะไม่เข้าเกณฑ์ประกวดมีการบริหารโดยรับเงินฝากจากสมาชิกอย่างเดียว ถึงปีมีปันผลให้สมาชิก

“เงินมันก็ไม่ได้ล้นก็ ต่อมาปี 2541 เศรษฐกิจไม่ดี ดอกเบี้ยธนาคารไม่ดี ปันผลให้สมาชิกไม่คุ้มค่า สมาชิกก็ถอนปิดบัญชีจนเหลือแค่ 50 คน เหลือพวกคณะกรรมการทั้งนั้น ปี 2543 ผมไปเจอผู้จัดการสหกรณ์เครดิตยูเนียนเพื่อนครูของจะเขิงเทรา ซึ่งเคยเป็นครูสอนผมอยู่ เขารู้ว่าเรามีกลุ่ม เลยชักชวนให้เข้าไปเป็นกลุ่มสมทบกับเขา เพราะลักษณะมันคล้ายกัน แต่การให้สวัสดิการ กลุ่มเครดิตดีกว่า การบริหารจัดการคล่องตัวกว่า

“เรามานั่งคุยกับสมาชิก ถ้าเราไปอยู่กับเครดิตยูเนียนมันดีกว่า มีการคุ้มครองหนี้ คุ้มครองหุ้น คุ้มครองเมื่อเราเสียชีวิต หนี้ก็ไม่ต้องใช้ ได้อีกเท่าตัวจากหุ้น เรา

จึงเปลี่ยนจากกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต มาเป็นกลุ่ม
เครดิตยูเนียน ก็ประชาสัมพันธ์ให้สมาชิกเก่าๆ กลับมา
ช่วยกันดู ว่าพร้อมหรือยัง เมื่อพร้อมแล้ว จึงตั้งเป็น
กลุ่มสมทบของชุมชนสหกรณ์เครดิตยูเนียนแห่งประเทศไทย
จำกัด เมื่อปี 2546 สมาชิกเริ่มเข้ามาเรื่อยๆ จนเดี๋ยวนี้
มี 700 คน”

พอมีการฝากเงินจากสมาชิก ก็ปล่อยเงินดังกล่าว
ให้กู้ แล้วคิดดอกเบี้ย เพื่อความงอกเงย

มหันศักดิ์ ศรีสมบัติ

“เพื่อให้เงินมันโตขึ้นเรื่อย ๆ สมาชิกก็ได้เงินไปลงทุน ปลูกบ้าน ดูแลเรื่องหนี้ในระบบ เอาไปปลดหนี้ ทางกลุ่มยังมีจัดสวัสดิการ เมื่อเสียชีวิตให้ 2,000 บาท ถ้า 7 ปีขึ้นไปให้ 5,000 บาท แต่งงานให้ 1,000 บาท บวชให้ 1,000 บาท เกิดให้ 1,000 บาท เรียกว่าเป็นขวัญ เป็นกำลังใจให้กันและกัน เมื่อวันที่ 26 มกราคม 2555 จึงมาจัดตั้งเป็นสหกรณ์ เมื่อเป็นแล้ว ความเชื่อถือ ความเข้มแข็งจะมากขึ้น สหกรณ์จังหวัดเอง ก็จะมาช่วยดูแล เรื่องการเงินการบัญชี ให้เกิดความโปร่งใสเป็นธรรม”

ถามถึงกฎเกณฑ์การตั้งเป็นสหกรณ์ มั่นศักดิ์ อธิบายว่า จัดตั้งต้องมีสมาชิกอย่างน้อย 100 คน ซึ่งทางบ้านช่องจัดไป 143 คน ครั้นพอเป็นนิติบุคคลแล้ว สมาชิกจะเกิดความรู้สึกมั่นคงกว่า

“สมาชิกใหม่ต้องเข้าอบรม 1 วัน เพื่อให้รู้แนวทางปฏิบัติ หุ่นเราตั้งไว้หุ่นละ 10 บาท 1 คนต้องไม่ต่ำกว่า 10 หุ่น ถ้ามากหุ่น การคุ้มครองมันก็เยอะขึ้น อายุแรกเกิดถึง 55 ปี คุ้มครอง 100 เปอร์เซ็นต์ ส่วนเงินฝาก มีฝากพิเศษกับฝากสามัญ ฝากสามัญเบิกถอนได้ตามปกติเหมือนธนาคาร เงินปันผลร้อยละ 4 ฝากพิเศษเรา กำหนดไว้ว่าต้องฝาก 10,000 บาท และต้องครบ 1 ปี ถึงจะถอนได้ ให้เงินปันผลร้อยละ 5 ส่วนหุ่นร้อยละ 6 เงินกู้เก็บร้อยละ 12 แต่ถ้าสงบดี ไม่ปิดพลั่ว ไม่ผิดเวลา

.....

“การกู้ทำให้เกิดหนี้ก็จริง แต่ถ้า
กู้ไปแล้วทำประโยชน์ เงินมันก็หมุน
กลับมา เราเห็นว่า เงินมันเหมือน
มีชีวิต ถ้าใช้ไม่ถูก มันก็ไม่อยู่กับเรา”

.....

ถึงสิ้นปีมีเฉลี่ยคืนดอกเบี้ยให้ร้อยละ 6”

ส่วนหลักการกู้ ต้องเข้าเป็นสมาชิกผ่าน 6 เดือน
ไปแล้ว จึงกู้ได้ 2 เท่าของทุนเงินหุ้น

“พอ 1 ปี 3 เท่า พอ 5 ปี ได้ 5 เท่า 6 ปี กู้ได้ 6
เท่า แต่ไม่เกิน 150,000 บาท ใช้คนค้ำประกัน 2 คน
เป็นสมาชิกด้วยกัน ถ้ากู้ 5 แสน 6 แสน ก็ต้องใช้หลัก
ทรัพย์ เรียกว่ากู้พิเศษ ได้แก่ บ้าน ที่ดิน รถยนต์ไม่ได้
ตอนนี้เราไถ่ถอนหนี้ระบบให้สมาชิกไปก็เยอะ บ้าน
ที่จะโดนยึดเราก็ค่อยมา”

“ถ้ากู้แล้วไม่มีเงินใช้คืนล่ะ” เราสงสัยข้อนี้จริงๆ

“คนค้ำก็ต้องรับผิดชอบ แต่ตอนนี้ยังไม่ปรากฏว่า
คนค้ำรับผิดชอบไม่ได้ ส่วนใหญ่แล้ว มีกรณีผิดเวลาบ้าง

แต่ไม่ใช่คืนยังไม่มี มืออยู่รายเดียวเป็นเงินไม่มาก 5,000 บาท ซึ่งคนค้ารับผิดชอบใช้แทน ลั่นปี เราก็อ้างของขวัญไปให้คนค้า เป็นกำลังใจให้สำหรับสมาชิกที่รับผิดชอบดี เมื่อที่ประชุมใหญ่สหกรณ์เห็น ก็รู้สึกที่เราทำให้สมาชิกมีความอยู่ดีกินดีมีสุข ปากต่อปาก ก็มีสมัครเข้ามาใหม่เรื่อย ๆ”

“มีโทรตามจิกใหม่ เหมือนหนั้บัตรเครดิต” เรารุกต่อ

“ไม่มี” เขายืนยัน “วันเสาร์แรกของเดือนทุกคนต้องมาส่งพร้อมกัน ถ้าไม่มา ผิด 1 เดือนตัด 50 บาท ภายในเดือนไม่เป็นไร เรามีกรรมการติดตามคอยตรวจสอบด้วย ว่าถ้าไปทำอย่างที่เราบอกไว้จริงไหม ถ้าไม่ทำ คราวหลังก็พิจารณาขานขึ้น การทำให้เกิดขึ้นก็จริง แต่ถ้าถ้าไปแล้วทำประโยชน์ เงินมันก็หมุนกลับมา เราเห็นว่า เงินมันเหมือนมีชีวิต ถ้าใช้ไม่ถูก มันก็ไม่อยู่กับเรา

“ที่มาก็ให้หลายอาชีพ ไม่ใช่แค่เกษตรกรอย่างเดียว แต่หลัก ๆ ก็คือการเกษตร ตอนนี้อย่างโครงการทำสำนักงานไว้ด้วย ก็ที่ว่าง ๆ ไกล ๆ โนนแหละ”

พูดจบ เขาหันไปชี้ที่โล่ง ๆ เย็นตาด้านหลัง “ที่ดินที่บอกว่าซื้อไว้ทำสำนักงาน จะมีการจัดสรรให้สมาชิกซึ่งไม่มีที่อยู่ให้ลือคละ 50 ตารางวา เพื่อให้คนมีรายได้น้อยปลูกบ้าน เงินทั้งหมดก็ของกลุ่ม ส่วนที่เหลือก็ชุมชน

ใหญ่มา ที่ปลดหนี้ระบบให้เขา บางทีก็ต้องทำแบบนี้ ร้อยละ 5 เราก็มาปล่อยร้อยละ 12 ใช้ส่วนต่างเอา ตอนนี่ปลดไป 30 คนแล้ว คนที่เป็นหนี้ธนาคาร บางทีก็ถอนมาเป็นหนี้เราแทน เพราะมีประกันความเสี่ยงให้ ถ้าเสียชีวิต ลูกหลานก็ไม่ต้องใช้ต่อ มีโฉนดมีอะไรมาค้ำไว้ เราก็คืน แบบสามัญไม่มีโฉนดก็ตัดไปเลย ทางชุมชนมาใช้แทน”

ที่เขาบอกว่า เป็นนิติบุคคล ถ้าจะล้มหรือเลิกมันยากกว่า เพราะอะไร

“ขึ้นอยู่กับการบริหาร กรรมการนี้สำคัญ เจ้าหน้าที่เป็นปัจจัย หมายถึงเรื่องการทุจริตนั้นแหละ ซึ่งจริง ๆ มันก็เป็นทุกกิจการ ไม่ว่าห้างร้านอะไร ถ้าคิดไม่ดี มันก็ล้มหมด เป็นญาติ เป็นพี่น้อง มากู้ต้องได้ก่อน ไม่ใช่ เราต้องพิจารณาอย่างเป็นธรรม ดูพฤติกรรมคน มีประธาน มีคณะกรรมการ เลขา มานั่งพิจารณากันให้ครบ มากู้นี้ทำมาหากินใหม่ ส่วนใหญ่ได้ทั้งนั้น มันไม่เหมือนธนาคารทั่วไป นี่คือการถ่วงกรองของเรา ว่ากู้ไปแล้ว จะใช้คืนเราได้ มันยากที่จะล้ม เพราะมีการตรวจสอบ ช่วยกันดูแล”

๐8 เสียงสวดคัมภีร์ในอากาศ

“ถ้าเป็นวิทยุธุรกิจ มันถูกค่ายเพลงใหญ่ๆ จับจองไปหมดแล้ว เป็นสื่อขนาดใหญ่ เงินมาก่อน” เป็นเสียงจริงจังของ **เดชา คชเลิศ** ผู้ประสานงานและวิทยากรของสถานีวิทยุชุมชนพนมสารคาม ซึ่งสถานีตั้งอยู่ในเทศบาลตำบลบ้านช่อง

บนแผ่นพับที่เดชามอบให้ ปรากฏข้อความสั้นๆ ‘เป้าหมายของการสร้างสื่อสีขาวเพื่อชุมชน กระบอกเสียงชาวบ้าน บนพื้นฐานของความถูกต้อง

สั้น กระชับ แต่ครอบคลุมนิยามที่วิทยุชุมชนควรเป็น ชื่อก็บอก วิทยุชุมชน ถ้าไม่เพื่อชุมชน แล้วจะเพื่อแมวที่ไหน

ไอ้ที่ฟังๆ กันอยู่ แอบโฆษณาขายหน้าชาวบ้าน หินมหัศจรรย์บ้าง ยากระชับความสาวบ้าง เดชาบอกว่า นั่นมันแอบแฝงทั้งนั้น วิทยุชุมชนขนานแท้ ต้องไม่ยึดถือเงินเป็นหลัก แต่ต้องเน้นที่สาระ และประโยชน์ของชาวบ้าน เมื่อไหร่ที่มีเรื่องเงิน เรื่องค่าโฆษณามาครอบงำ เดชารับรองว่า รายการดีๆ ถูกเบียดบังหมดแน่ ไม่ได้ฟังกันหรอก

เอฟเอ็ม 103.75 สถานีวิทยุชุมชนพนมสารคาม เกิดขึ้นจากการรวมตัวของกลุ่มคนที่ต้องการจัดทำสื่อในรูปแบบของวิทยุชุมชน จากการรวมตัวในระดับชุมชน และเครือข่าย 8 จังหวัดภาคตะวันออก ที่เรียกว่า สมาพันธ์

วิทยุชุมชนภาคตะวันออก และระดับประเทศที่เรียกว่า สหพันธ์วิทยุชุมชนแห่งชาติ

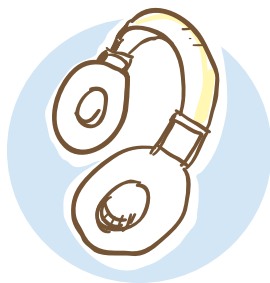
มีการต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่งสิทธิของภาคประชาชน ตามรัฐธรรมนูญปี 2540 ว่าด้วยเสียงของภาคประชาชน ร้อยละ 20

ดำเนินการในรูปแบบความเป็นวิทยุชุมชนที่เป็น เนื้อแท้ ไม่มุ่งหวังเพื่อการแสวงหาผลกำไร อีกทั้งยังเป็น จุดปฏิบัติการเพื่อการเรียนรู้โดยแท้ บุคคลหรือหน่วยงาน ใด ก็สามารถเข้ามาเรียนรู้ได้ เป็นการเปิดโอกาสให้คนใน ชุมชน และยังเน้นเนื้อหาสาระจากรายการต่าง ๆ

“ที่นี้อาจแตกต่างจากที่อื่น” เดชากล่าว

“เนื่องจากเราเป็นคนขับเคื่อนมาตั้งแต่ยุคแรก ในรัฐธรรมนูญมาตรา 40 บอกว่ามีคลื่นที่เป็นสาธารณประโยชน์อยู่ จริงๆ คลื่นแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ข้าราชการส่วนหนึ่ง ธุรกิจส่วนหนึ่ง ภาคประชาชนอีกส่วนหนึ่ง เริ่มแรกผมไปประชุมกับคณะกรรมการจากรามคำแหงบ้าง ธรรมศาสตร์บ้าง ที่กรุงเทพฯ อาจารย์คนหนึ่งบอกว่า 20 เปอร์เซนต์ของภาคประชาชนมันกำลังหายไปนะ ทำไมหาย หายไปแบบไหน

“ภาครัฐก็เป็นตำรวจ ทหาร อะไรไป อาจารย์คนนั้นก็ให้แต่ละจังหวัดไปคุยกัน ว่าถ้าเราจะเคลื่อนส่วนของเรา หลักการของวิทยุชุมชนคืออะไร หลังจากคุยกันชัดเจนในปี 2543 สรุปว่า วิทยุชุมชนต้องแตกต่างจากวิทยุธุรกิจ”

ที่ว่าต่างคือ 1.ไม่มีโฆษณา 2.ไม่แสวงหาผลกำไร
3.การเงินไม่เข้ามาเกี่ยวข้อง

“ต้องเป็นสื่อสาธารณะที่เข้าออกง่าย ถ้าธุรกิจนี้ต้องใช้เวลา ชื่อตารางการออกอากาศ เราต้องทำให้องค์กรชุมชนชาวบ้านเข้าถึงง่าย การจัดรายการไม่ต้องคำนึงถึงเรื่องเรตติ้ง ถ้ามีเหตุเดือดร้อน เหตุฉุกเฉินต้องเข้าไปจัดรายการได้เลย ใช้ประชาสัมพันธ์เรื่องดีๆ ของชุมชน เช่น อาสาสมัครมาจัดรายการ เราก็ได้แฟนกลุ่มนี้ฟัง พี่น้องกลุ่มไทยพวนจัดรายการ เราก็ได้กลุ่มนี้ฟัง กลุ่มออมทรัพย์จัด เราก็ได้กลุ่มนี้ฟัง พระมาจัด พระท่านก็ฟัง รัชสีก็ไปไม่ไกล วิทยุชุมชน ต้องจัดรายการตามความต้องการของชุมชน”

มาพูดถึงเรื่องผังรายการกันบ้าง ถึงเป็นวิทยุชุมชนง่ายๆ บ้านๆ เรื่องผัง ก็ต้องมีระบบระเบียบ ตาสีตาสาจัดได้ แต่ถ้าเมาสุรามา ลิ่นร้ว อย่างนี้ก็ไม่ไหว

“ต้องมีตารางเวลา อย่างรายการของอาสาสมัครกับของอนามัย มันอาจคล้ายกัน ถ้าเราไม่จัดตารางเวลา มันจะซ้ำซ้อน คนฟังจะเบื่อ อย่าลืม เราอยู่ได้เพราะชุมชนช่วยกันสนับสนุน เราใช้คณะกรรมการ ใช้คนที่จะจัดรายการ นั่งประชุมกันก่อน เวลาไหนใครรับผิดชอบอะไร เช่น พระ จะมานั่งจัดตอนตี 5 มันไม่สมควรอยู่แล้ว

“ที่นี้เราทำข้อตกลงกัน ขณะนี้เปิดอยู่ที่ 8.00 น. ถึง

15.00 น. แต่ละระหว่างวัน ถ้าใครไม่มา ติดภารกิจ เราก็เปิดสปอตที่เป็นสาธารณประโยชน์ เพลง 2 แ่ง 3 ગ່મห้ามเด็ดขาด มันละเอียดอ่อน เราเปิดมาปีที่ 10 แล้วยังอยู่ได้ ทั้งที่ถูกสื่อกระแสหลักพยายามเบียดรุก”

เดชาเล่าว่า เคยส่งจดหมาย 200 ฉบับ ไปสอบถามความเห็นชาวบ้าน ชอบหรือชังอย่างไร

“มีส่งคืนมา 176 ฉบับ เราก็มาคัดดู ช่วงนั้นเป็นรายการ คนรู้จักคน รายการเพื่อนหญิง และคุยเฟื่องเรื่อง สปสช. ที่คนชอบ ตอนหลัง สสส. ก็มาถอดบทเรียน เพราะวิทยุชุมชนขนานแท้จริง ๆ มันจะหาไม่ได้อีกแล้ว ผมช่วยกันร่างกฎหมาย ทำมาเรื่อย ตอนนั้นภาคตะวันออกมีแค่ 12 สถานี แบบที่ไม่แสวงหาผลประโยชน์จริง ๆ ทั่วประเทศ มี 100 สถานีเท่านั้นเอง หลาย ๆ แห่งแอบแฝงโฆษณา สมมุติบริษัทหนึ่งทำค่ายเพลง ลงทุน 300,000 บาท บอกไม่โฆษณาหรอก แต่ส่งเพลงให้เปิดเฉพาะค่ายตัวเอง อย่างนี้ก็จบแล้ว เป็นวงจรที่เราพยายามต่อต้าน”

ถ้ามีเรื่องเดือดร้อนเร่งด่วน ต้องการกระจายความรู้ในวงกว้าง ก็ต้องมีเครือข่าย

“เราจะช่วยส่งเสริมต่าง ๆ ให้สื่อโทรทัศน์ภาคประชาชนที่ระยอง ในกรณีมีเรื่องเร่งด่วน อย่างสื่อช่องเอ็นบีทีมาถ่ายทำปัญหาต่าง ๆ ไปบ่อยมาก เป็นเรื่องที่

เราส่งข่าวไป อย่างนี้ มันจะได้ผลในวงกว้างมากกว่า สื่อในชุมชนจริง ๆ ถ้าเป็นเรื่องการอยู่ดีมีสุขของคนในตำบล เรามีอาสาสมัครต่าง ๆ จัดรายการ มีการแนะนำเรื่องสุขภาพต่าง ๆ”

ณ ขณะนี้ รัศมีการส่งของวิทยุชุมชนที่นี้ ไม่เกิน 30 กิโลเมตร

“ถามว่าอยู่ได้อย่างไร ค่าไฟฟ้าเราขึ้นอยู่กับทางเทศบาล เทศบาลให้เงินอุดหนุนสื่อปีหนึ่งประมาณ 40,000 บาท แต่ไม่ได้หมายความว่า เราต้องไปรับใช้นักการเมือง แค่เวลามีกิจกรรมอะไร เราก็ช่วยประชาสัมพันธ์ให้ แล้วก็จะมีเงินสนับสนุนจากหน่วยงานต่าง ๆ หลัก ๆ คือ การหนุนจากกลุ่มองค์กรพื้นที่ เช่น กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มเครดิตยูเนียน อะไรพวกนี้ และอีกตัวคือ การทอดผ้าป่าหรือการจัดงานประจำปี ก็แบ่ง ๆ กันไป แอร์ไปส่วนค่าใช้จ่ายในการซ่อมเครื่อง แต่ที่ต้องให้คือช่างเทคนิคที่ดูแลเสียง เพราะต้องนั่งประจำ”

ไม่ถามเรื่องนี้ไม่ได้ ทำงานกับสื่อ คุณสื่อ แล้วเรื่องการเมืองก็พาสีละ บริหารอย่างไร

“ที่นี้ไม่มีเหลืองแดงนะ ไม่รุนแรง เหมือนตอนเลือกตั้งนายกฯ ที่นี้ก็ไม่มีปัญหา เราเปิดโอกาสให้ทุกค่ายถ้าจะเข้ามาจัดรายการ ไม่ปิดกัน เพราะนักการเมืองก็เป็นประชาชนคนหนึ่งเหมือนกัน แต่การเข้ามา ต้องเป็นธรรม

จัดสรรเวลาให้เท่ากัน ไม่มีใครได้เปรียบเสียเปรียบ ถ้ามาคนเดียว ยาก การปันหัวไม่มี อย่างมากแค่สพอตเชิญชวนไปใช้สิทธิเลือกตั้ง อย่างนี้เราช่วยเหลือได้ แต่ประเภทบอกต้องเลือกนาย ก นาย ข ที่นี้ไม่เอา

“อย่างที่บอก ตัวนายกเทศมนตรีที่นี้ ไร้คู่แข่งขึ้นมาตั้งแต่ไหนแต่ไรแล้ว แล้วเขาเองก็ไม่เคยพูดเชียร์ตัวเองผ่านวิทยุชุมชนเลย นักการเมืองที่นี้สจริตดี ชาวบ้านเองก็เป็นกระดากำบังให้เราด้วย เราทำงานให้ชาวบ้านอยู่แล้ว ไฟไหม้ที่ไหนเราออกอากาศให้ รถชนที่ไหน เราก็ก่อให้

“เรามีจรรยาบรรณร่วมกัน ผมถึงพูด ว่าวิทยุชุมชนแท้ๆ หายาก ธุรกิจ ได้งบประมาณจากโน่นนี่ตลอด ที่นี้ก็มีเคยมาติดต่อ ให้เดือนละ 15,000 บาท ให้เปิดแต่เรื่องของพรรคโน้นพรรคนี่ แต่เรามีกติกาชัดเจน ยืนอยู่บนหลักการมาเป็น 10 ปี ต้องยืนอย่างนี้ไปตลอด จริงๆ จุดแรกของภาคตะวันออกคือวิทยุที่บางสระแก้ว เมื่อปี 2543 ของเราเป็นแห่งที่ 2 แต่ตอนนี้ทางนั้นล้มไปแล้ว เนื่องจากมีปัญหาเรื่องค่าใช้จ่าย กระแสไฟเอเย่ เรื่องคนเอยคือแรกๆ มีใจ ต่อมาพอไม่มีเงิน บางคนก็ท้อ ถอยออกไป ไม่มีคนจัด วิทยุกระแสหลักให้คำตอบแทนเยอะ ก็ไป ของเราก็มีช่วงเกือบไม่ไหว”

.....

“ต้องเป็นสื่อสาธารณะที่เข้าออก
ง่าย ถ้าธุรกิจนี้ต้องใช้เวลา ชื่อตารางการ
ออกอากาศ เราต้องทำให้องค์กรชุมชน
ชาวบ้านเข้าถึงง่าย การจัดรายการ
ไม่ต้องคำนึงถึงเรื่องเรตติ้ง ถ้ามีเหตุ
เดือดร้อน เหตุฉุกเฉินต้องเข้าไปจัด
รายการได้เลย ใช้ประชาสัมพันธ์เรื่องดีๆ
ของชุมชน”

.....

ไม่ไหวที่ว่า ก็เรื่องนักจัดรายการย้ายไปอยู่สถานี
ใหญ่ๆ

“ตอนนี้คนที่จัดรายการท้องถิ่นในแปดริ้ว เป็น
นักจัดเก่าของเราทั้งนั้น ส่วนที่ยังมีใจ ก็กลับมาช่วยจัด
รายการที่นี่ เอาเงินเดือนมาช่วยเหลือเราบ้าง พุดง่าย ๆ
ว่าเราเป็นนักปั้น นักร้องบันทึกแผ่นเสียงก็มาจากที่นี่
หลายคน ก้อย กาญจนา ชุมพล ศรีราชา ซึ่งอย่างที่บอก
ออกไปแล้ว บางคนก็ย้อนกลับมาดูเรื่อลำเก่า นี่คือช่วง
ปัญหา

“บางคนหาเช่ากินคำ มาจัดรายการแบบนี้ไม่ได้ เราทำไม่เหมือนที่อื่นด้วย ก่อนจัดตั้ง เราทำเวทีประชาคม ในทุกหมู่บ้าน คนไม่พร้อมจริง ๆ ก็จะไม่เข้ามา สิ่งหนึ่งที่ เราทำให้คนในองค์กรคือประกันชีวิต อุบัติเหตุ เงินเหล่านี้ ก็มาจากการจัดงานต่าง ๆ ตอนนี้คนจัดการรายการของเราจาก 30 คน เหลือประมาณ 20 คน บางคนไปตั้ง สถานีเอง บางคนมีภารกิจ”

“ปัญหาหนักอื่นๆ คงเป็นช่วงของการปรับระบบ ต่าง ๆ ตอนสิ้นปี ถ้าเราไม่นิ่งเรื่องค่าโฆษณา มัวกังวล ว่าทำไมเราไม่เก็บค่าโฆษณาให้ป็นงานเป็นการ โฆษณา กับประชาสัมพันธ์ต่างกันนะ ถ้าเราจะประชาสัมพันธ์งาน หนึ่งงานใด นั่นอีกเรื่อง”

“เก็บเงินเมื่อไหร่ วิทยุชุมชนฟัง?” เราสงสัย

“เสียครับ หลักการเสียหมด คนตรีไทยที่เด็กๆ เคยเอามาเล่นในห้องส่ง ก็จะถูกซื้อเวลา แล้วเบียดให้ หายไป มีการแย่งเวลา ยิ่งไปกว่านั้น จะเป็นทาสของ การ เงิน เครื่องดื่มมันเมา กินแล้วหน้าใส อะไรมากมาย ถ้า ผู้บริหารไม่มีใจตรงนี้ เป้ไปแล้ว วิทยุชุมชนไม่มีใครเป็น เจ้าของ ทุกคนมีสิทธิร่วมกัน เวลามีปัญหา ต้องจบใน เวทีประชุม”

เขาเดินพาชมห้องจัดรายการ เล็กๆ บ้านๆ แต่ดู ชื่นและมันดี

“ความสนุกของการทำงาน คือทำให้คนที่ไม่เคยรู้อะไร ได้รู้ ก็เหมือนหนังสือของ สสส. ที่ลงเรื่องราวดี ๆ ในชุมชน แต่หนังสือพิมพ์อื่น เล่มใหญ่ ๆ ลงแต่ข่าวยืงกันตาย ข่าวอะไรก็ไม่วู้ วิทยุชุมชนที่แท้ ต้องเสนอเรื่องในชุมชน ให้คนได้รับรู้เรื่องราวของตัวเอง รู้เรื่องที่ควรรู้ จึงสามารถแสดงความคิดเห็นได้”

เอาหูฟังมาสวม เดชาบอกว่า การสื่อสารสำคัญ ไม่เชื่อดูตอนรัฐประหาร

รัฐประหาร!

“สังเกตได้ เวลาที่มีรัฐประหาร สื่อจะโดนยึดก่อน ระฆังจะดังไม่ดัง ถ้าไม่มีสื่อช่วย ไปไม่รอด สื่อเองมันก็มีหลายอย่าง สื่อมุ่งกำไร กับสื่อเพื่อประชาชน ถ้าทำได้ดี ๆ วิทยุชุมชนของที่นี่มันเกิดขึ้นจากความต้องการทางธรรมชาติ ถ้าต้องเปลี่ยน ปรับปรุง มันก็เป็นแค่เรื่องของเครื่องส่ง เรื่องนักจัดรายการ เรื่องจริยธรรม ถ้าเราไม่ฝึกทักษะบางชนิด การพูดการจามันสำคัญ นอกนั้นก็เป็นเรื่องการส่งข่าวสาร ต้องมีทั้งสองทาง ทั้งจากเรา และรับจากผู้ฟัง คนฟังเหมือนคนตาบอด มองไม่เห็นเรา คนจัดก็อยู่ในตู้ พูดออกไปอย่างไรให้กระจำ ของอย่างนี้มันต้องค่อย ๆ พัฒนากันไป เราทำอยู่ทุกปี”

แอบดูระเบียบหลักจัดการ

นอกจากการดำเนินงานของสถานี ต้องเป็นไปอย่างอิสระ ไม่ถูกแทรกแซงจากผู้มีอิทธิพล ผังรายการ ข่าว ข้อความต่าง ๆ ต้องถูกพิจารณาอย่างรอบคอบ คณะกรรมการอยู่ในวาระ 2 ปี และหากเกิดความผิดใด คณะกรรมการต้องถูกพิจารณาให้ออก 2 ใน 3 คน **ที่อยู่หน้าไมค์** ก็มีข้อระวังต่าง ๆ ดังนี้

1. เปิดเพลงได้ไม่เกิน 8 เพลงใน 1 ชั่วโมง
2. การเปิดเพลง ไม่อนุญาตให้พูดชื่อสถานที่
ประกอบการใดเป็นผู้สนับสนุน
3. ห้ามเปิดเพลงเสียดสีสังคม
4. การออกอากาศงานบริการต่างๆ เจ้าภาพ
ต้องแจ้งล่วงหน้า และต้องเก็บเอกสาร
หลักฐานทุกอย่างไว้
5. การรับนักจัดรายการใหม่ ต้องอยู่ในการ
รับรู้ของผู้บริหาร
6. รายการที่ออกอากาศต้องมีเนื้อหาสาระ
60 เปอร์เซ็นต์

๐๙ พิพิธภัณฑสถานไทยพวน

ว่ากันว่า พิพิธภัณฑสถานกับห้องสมุดเป็นสถานที่สำคัญ
ถ้าอยากให้ลูกหลานของเรามีระดับสติปัญญาดี

ไม่รู้หรือกว่า ชาวบ้านช่องรู้เรื่องนี้ไหม แต่พวกเขา
มีพิพิธภัณฑสถานเป็นของตัวเอง ซ้ำยังเป็นพิพิธภัณฑสถานที่รวม
ความน่าสนใจของชนพื้นถิ่นเก่าแก่อย่างชาวไทยพวน
เอาไว้ น่าสนใจจริงๆ

ที่มาที่ไปของชาวไทยพวน ชาวบ้านเล่าให้ฟังว่า
ปู่ย่าตายายย้ายมาจากเวียงจันทน์ ตอนสงครามโลกครั้งที่
2 มีอาชีพทำนา พอคนไทยถ่างป่ามาใกล้ๆ คนพวนกลัว
ก็ขยับหนีไป ตอนนี้มีชาวไทยพวนมากที่บ้านห้วยกระสังข์
“เท่าที่รู้มา ก็ไม่มีประวัติว่าทะเลาะอะไรกันกับคน

ไทย คนพวนเข้าได้ทุกที่ ลักษณะชอบอยู่แบบถ้อยที่ถ้อย
อาศัย กลมกลืน ไม่เคยมีปัญหา” ชาวบ้านบางคนว่า

นายกเทศมนตรีบ้านช่องบอกว่า เขาเกิดที่นี่ ก็ต้อง
รักษาวัฒนธรรมบางอย่างเอาไว้ให้ลูกหลาน

“อย่างพิพิธภัณฑสถาน ที่ผมบอกไป ผมเกิดที่นี่ ภาษา
ไทยพวนก็พูดได้ มาคิดว่าทำอะไร ให้คนพวนมีจุดศูนย์
รวมด้านจิตใจ หนึ่ง...เรื่องภาษา สอง...ของดีที่มีตามบ้าน
คนพวน ซึ่งเราได้รับการมอบมารวบรวมไว้โชว์ และคอย
กระตุ้นให้เขาทำกิจกรรมต่าง ๆ ไม่อยากให้แค่เปิดเฉพาะ
ตอนคนมาดูงาน นาน ๆ บัดฝุ่นสักที อย่างนี้ไม่เอา เรา
รู้ว่าทุกคนก็มีภาระการทำงานตัวเอง แต่ตรงนี้ต้องบริหารให้
ดี ต้องคิดต่อกันว่าทำอะไรไม่ให้หายไปจากที่เราสร้าง
ไว้แล้ว ลูกหลานของเรา มีอะไรจะทำได้บ้าง อยากให้
เราช่วยสนับสนุนตรงไหน การละเล่นคนพวน หรืออะไร
ก็ว่ามา มาร่วมกิจกรรมกัน มาถักหมวกบ้าง อะไรบ้าง”

ประเพณีที่น่าสนใจของไทยพวน คือประเพณี
ฮีบ้านที่ชาวบ้านสืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ ซึ่งเกิดจาก
ความเชื่อ ความศรัทธาของชาวบ้านที่ต้องการให้คนใน
หมู่บ้านได้อยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข โดยชาวไทยพวนทุก
หลังคาเรือนจะทำกระทงหน้าวัด และปั้นคน โค กระบือ
ม้า สุนัข ไก่ ข้าวดำ ข้าวแดง ใส่ในกระทง

ช่วยกันหาหญ้าคามาถักเป็นเปียต่อ ๆ กัน ยาว

ประมาณ 30-40 วา เพื่อนำมาล้อมรอบหมู่บ้าน แล้วนำหญ้าคาและกระตงหน้าวัวนี้มารวมกันบริเวณพิธีศาลปู่ตา ทำบายศรีปากชาม สู่ขวัญหลักบ้านหลักเมือง ทำบายศรีพุ่มสู่ขวัญชาวบ้าน จากนั้นนำหญ้าคาซึ่งได้ทำพิธีแล้วไปล้อมรอบหมู่บ้าน นำกระตงไปวางไว้ตามแยกต่างๆ หรือทางสามแพร่งของหมู่บ้าน เป็นการส่งผีส่งเคราะห์ร้ายออกจากหมู่บ้าน

ประเพณีฮีบ้าน หรือประเพณีล้อม
ห้วยคานี้จะปฏิบัติกันในวันอังคาร เดือน
6 เป็นประจำทุกปี ซึ่งเป็นประเพณีที่
เก่าแก่และคงเหลือที่ตำบลบ้านช่องเพียง
แห่งเดียวในประเทศไทย

นอกจากนี้ยังมีประเพณีต่างๆ อีก
มากมาย เช่น ลงแขกเกี่ยวข้าว บุญข้าวจี
ทานข้าวเม่า บุญข้าวหลาม ในวันสงกรานต์
จะมีการลำพวน บายศรีพระ ส่วนใหญ่
ไทยพวนมีความเป็นอยู่อย่างง่าย ๆ มี
ความสามัคคี เกื้อกูลกัน ซื่อสัตย์ ยึดมั่นใน
ศาสนา ปฏิบัติในขนบธรรมเนียมประเพณี
อย่างเคร่งครัด

เบญจพร แซ่ตั้ง และ
พนม สมวงษ์ สองสาวใหญ่
สายเลือดไทยพวน เล่าถึง
เรื่องราวต่างๆ ด้วยความภูมิใจ
เราคุยกันท่ามกลางเครื่องใช้
โบราณของชาวพวน ไล่ไปตั้ง
แต่สิ่งของเล็กๆ อย่างพวก
ลอบ กระบุง ไปจนถึงใหญ่ๆ
อย่างเกวียน

“ศาล ปู่ ตา เป็น สิ่ง
ศักดิ์สิทธิ์ที่ชาวไทยพวน
นับถือ และยังมีเจ้าพ่อใหญ่
ของหมู่บ้าน ชาวไทยพวนที่
นับถือผี นับถือมาตั้งแต่ปู่ย่า
ตายาย จะไปอยู่ไหนต้องมี
ศาล อย่างศาลประจำของเรา
ใครผ่านไปมาต้องยกมือไหว้
ไปทางไกล ก็ต้องยกมือไหว้
นี่ถึงให้ช่วยรักษาเรา ทำไร่
ทำนา ฟ้าฝนคะนองก็จะนึกถึง

เบญจพร แซ่ตั้ง และ พนม สมวงษ์

เรียกหา ความเชื่อของเราเรื่องผี ถึงขอบ
ปีกก็ต้องมีพิธีกรรม

“เราอนุรักษ์มาตั้งแต่ปู่ย่าตายาย
แล้ว บอกว่างมงายก็ไม่อาย เพราะมัน
เป็นความเชื่อของเรา อยากให้ลูกหลาน
สืบสาน เราเชื่อผี นับถือผี ก็ไหว้ของเรา

นับถือกันทั้งหมู่บ้าน ไม่อายหรือก งานบวชงานอะไร ก็
ต้องมาไหว้เจ้าพ่อที่นี่ก่อน ส่วนภาษาพูด เหน่อหวานมา
ทางไทย เหมือนเหนือ ไม่เหมือนทางลาว

“ที่ตั้งพิพิธภัณฑสถานี่ขึ้น เรากลัววัฒนธรรมของ
เราสูญหาย ประเพณีของเราอย่างที่บอก ถึงปีต้องทำ
ทุกครั้ง ชาวบ้าน เทศบาล ก็รวมตัวกัน รวมเงินเพื่อมา
สร้างอะไรต่าง ๆ ของใช้ที่ไม่ใช้แล้ว ก็เอามาไว้เพื่อให้คน
ได้มาศึกษา มาดู เวลาไม่มีก็ คนไม่น้อยลง เยอะขึ้นด้วยซ้ำ
ทั้งหมู่บ้านมารวมเป็น 100 คน มีเอนักเรียนมาดู ทาง
จังหวัดก็มาดู

“ถ้าวัฒนธรรมพวนหายไปจะเป็นอย่างไร ยังมอง
ไม่ออก แต่เราก็พยายามอนุรักษ์ไว้ ถ้าหายไปคงเสียใจ
ขนาดร่างทรงอายุจะ 100 แล้ว ยังทำให้เราอยู่ เป็นคนใน
หมู่บ้านที่เคารพนับถือ เด็กรุ่นใหม่ ๆ ก็ไม่เคยได้ยินนะที่
บอกว่าไม่เชื่อ พอเราบอกให้เขานับถือ นับถือแล้วเป็นคน
ดี การมีศาลก็เพื่อใช้ขอพร กราบไหว้ มีบ้างที่ไปโรงเรียน
แล้วพุดพวนจะถูกเพื่อนล้อ”

สนทนาเสร็จ ท้องเริ่มร้อง เจ้าถิ่นอาสา พาไปหา
อะไรรับประทาน ทริปนี้ เราอัมเมมกับเรื่องราวของชาว
บ้านช่องจริงๆ

รู้จักอีกนิดเรื่องชาวพวน

พวน (Phuen, Puen) เป็นคำที่เรียกกลุ่มชนที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ในแคว้นเชียงขวางหรือบริเวณที่ราบสูงในประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มีอาณาเขตติดต่อกับญวน ได้ชื่อว่าพวน เพราะเชียงขวางมีแม่น้ำสายสำคัญไหลผ่านพื้นที่แม่น้ำพวน

ชาวพวนนิยมตั้งถิ่นฐานสร้างที่ทำกินบริเวณลุ่มแม่น้ำ ชาวไทยพวนพูดได้ทั้งภาษาไทยกลาง และภาษาไทยพวน โดยใช้ภาษาไทยกลางพูดกับคนต่างถิ่น แต่พูดภาษาไทยพวนกับกลุ่มชนเดียวกัน ภาษาพูดของไทยพวนมีสำเนียงไพเราะ แตกต่างจากภาษาพูดของลาวเวียงที่มีสำเนียงสั้นๆ ห้วนๆ

ภาษาเขียนของไทยพวนเดิมใช้อักษรไทยน้อยจารลงในใบลาน เช่น นิทานพื้นบ้าน เพื่อใช้อ่านในงานพิธีต่างๆ เช่น งานงันเหือนดี อยู่กรรม หรือเทศน์ในงานบุญต่างๆ และใช้อักษรธรรมจารลงในใบลานที่เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับธรรมะ ในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 ในปี 2465 ได้ตราพระราชบัญญัติประถมศึกษาขึ้นและบังคับใช้ทั่วประเทศ ชาวไทยพวนจึงได้ศึกษาภาษาไทยอย่างจริงจัง อีกทั้งสนับสนุนให้บุตรหลานศึกษาภาษาไทยกันมากขึ้น เพราะเป็นสิ่งที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตในสังคม และวัฒนธรรมจากในเมือง

การแต่งงานกับคนภาษาอื่น ทำให้เกิดการผสม

ผลงานด้านภาษาทำให้อักษรไทยน้อยและอักษรธรรมลดความสำคัญลง ไม่มีการสืบทอดภาษาเขียนสู่ชนรุ่นหลัง ผู้มีความรู้เรื่องภาษาเขียนและภาษาถิ่นเริ่มหมดไปจากสังคม ในปัจจุบันมีผู้ที่สามารถอ่านโบราณได้น้อยมาก

บ้านเรือนของชาวพวนเป็นเรือนสูง ได้ถุนเรือนใช้ทำประโยชน์หลายอย่าง เช่น ทำคอก วัวควาย เล้าเป็ดไก่ ตั้งเครื่องสำหรับผูกหูกทอผ้า หลังคาทรงมะนิลาหันหน้าไปทางทิศตะวันตก ไม้เครื่องบนผูกมัดด้วยหวาย และหลังคามุงด้วยหญ้าคา ถ้าเป็นบ้านผู้มีฐานะดีจะมุงด้วยกระเบื้องไม้ เรียกว่า ไม้แป้นเกิดหรือกระเบื้องดินเผา พื้นและฝาเรือนปูด้วยกระดาน ไม้ไผ่สีสุกสับแผ่ออกเป็นแผ่นๆ เรียกว่า ฟาก

ฤกษ์ในการปลูกคือเวลาเช้า การปลูกเรือนจะเสร็จในวันเดียวประมาณ 5-6 โมงเย็น ต่อจากนั้นจะเป็นหน้าที่ของฝ่ายหญิง พวกทำเล้าไก่ เต่าไฟ การขึ้นบ้านใหม่เจ้าของบ้านต้องหาบสิ่งของขึ้นไป ได้แก่ ไชหัว หมู แห ไม้ค้อน ส่ว และหอก หญิงชาวพวนสูงวัยนิยมนั่งขึ้นด้ามคานแถบแดง ต่อจากนั้นจะมีคนถือเสื่อ ที่นอน หมอน มุ้ง ถาดข้าวต้มขนมหวาน สำหรับทำขวัญเรือน เมื่อญาติพี่น้องมาพร้อมหน้า ก็เริ่มทำพิธี สู่ขวัญเรือน ตามประเพณี การนอนเรือนใหม่จะต้องมีคนนอนให้ครบทุกห้องเป็นเวลา 3 คืน คืนที่ 4 เจ้าน้ำจะต้องจัดทำข้าวต้มขนมหวานเลี้ยงดูญาติพี่น้องที่มานอนเป็นเพื่อน เมื่อเจ้าบ้านจัดบ้านเสร็จคนที่จะเข้าออกห้องนอนได้ต้องเป็นคนในครอบครัวเท่านั้น

ก๊วยเตี๋ยวปากหม้อ ของดีเมืองพนมฯ

มาเที่ยวบ้านช่อง จะหาไป หรือขากลับ
ไม่ควรพลาดลิ้มชิมรสอาหารเด็ดอย่าง ก๊วยเตี๋ยว
ปากหม้อ ในตัวตลาดพนมสราคม

ร้านหาไม่ยาก เลี้ยวรถเข้าตัวอำเภอ เห็นอยู่
สองข้างทางแน่นอน

จุดเด่นของอาหารชนิดนี้ คือแม่ค้าจะต้ก
น้ำแกงใส่ถ้วย โดยใส่ส่วนประกอบต่างๆ ที่เราโปรด
เช่น กระดุกหมู ขาไก่ ฯลฯ แล้วปรุงรสตามใจ
ชอบเผ็ดหวานอย่างไร จากนั้น จึงทำปากหม้อร้อนๆ
ใส่ถ้วยเรียงไปตามทิศทางการนั่งของลูกค้าที่ล้อม
เป็นวงบนเก้าอี้เตี้ยๆ มีให้เลือกสารพัด
อิมเมื่อไหว กับอกคนทำ สนุกสนาน อิม อร่อย
แถมเพลินตาไปกับลีลาแม่ค้าที่แสนว่องไว

หลังการประกาศแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมมากกว่า 40 ปี
จะมีสักกี่ชุมชนที่คนในชุมชนไม่ประสบปัญหาความยากจน
ไม่ประสบปัญหาสิ่งแวดล้อม หรือไม่ประสบปัญหาสุขภาพ

จากสถานการณ์ดังกล่าวถึงเวลาแล้วหรือยังที่สังคมไทยควรกลับมา
เน้นการพัฒนาที่ไม่มองแต่มิติประสิทธิภาพ
การสร้างมูลค่าและกำไรหรือการตลาดด้านเดียว
แต่ควรจะเป็นเพื่อประโยชน์ของชุมชนและสังคม

เราไม่ควรลดทอนผู้คนลงไปเป็นเพียงตัวเลข
หากควรเป็นเพื่อส่งเสริมศักยภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์
คำตอบสำหรับคำถามข้างต้นนี้ คงต้องช่วยกันค้นหา
ไม่ว่าจะใช้เวลาหรือนานเท่าไร

ISBN-13: 978-6167374567

9 786167 374567